

L-GHID TA' L-ASSUNTA

IT-TMIENJA U TLETIN SENA

38 (2003)

COMMITTED TO CREATE THE FINEST FURNITURE

Special prices on internal doors & furniture
Call now for an estimate

Falcon Street, Sannat VCT 112, Gozo - Malta.

Tel: 21 565 946 Fax: 21 564 442
Mob: 9942 9340 E-mail: pww@maltanet.net

L-GHID TA' L-ASSUNTA

38 (2003)

Stampat
ghall-ewwel darba
AWWISSU 1966

*Pjazza tal-Katidral,
Cittadella, Għawdex.
VCT 103*

Tel • 2155-4101
Fax • 2156-4572

Home-page:
<http://www.gozocathedral.org.mt>

E-mail:
l-ghid_ta_l-assunta@gozocathedral.org.mt

Editur
JOSEPH BEZZINA

Reklami
CHARLES BUGEJA

Ittajjar
FABIENNE GRECH

Proof Reading
REV. GEORGE MERCIECA
ANTON F. ATTARD
CHARLES BEZZINA

Setting
ERIC DE BONO

Ritratti tal-gazra
Il-kampnar tal-Katidral
(Advantage Advertising Ltd.) u
r-raba' qanqien l-gdida Ursola

Stampata
I. DE BONO
PRINTING PRESS LTD.
Tel • 2155-2219 • 7955-2219

© Copyright

L-ARTIKOLI URMIA COPPIJATI TA' L-AWTTOR
JENI FIMMILMAJES U/KA RINPIJGOTTI FIMMILMAJES
MOUMINGUADRI FIMMILMAJES TA' L-AWTTOR
IL-FEJMIET FIMMILMAJES TA' L-ARTIKOLI MIMMILMAJES

Kabbarna għalina lkoll!

Infahhru 'l Alla bid-daqq

Is-sena 2003 tibqa' mniżżla fl-istorja tal-Katidral ta' Għawdex bħala *Is-sena tal-qniepen*. Dan għaliex, matul din is-sena, il-familja parrokkjali tal-Katidral għaqdet l-isforzi kollha tagħha halli għall-ewwel darba fl-istorja millenarja ta' l-istess knisja, dan il-Katidral ta' Għawdex ikollu sett shih ta' qniepen. S'issa, il-Katidral kellu hames qniepen fonduti minn żmien għal żmien mingħajr hafna attenzjoni għat-tonalitá tagħhom. Issa se jkollu sett ta' hames qniepen b'tonalitá armonjuża bejniethom magħmula minn wahda mill-iktar diti rinomati tal-qniepen fid-dinja: **John Taylor Bellsfounders Limited** ta' Loughborough, Leicestershire, ir-Renju Unit.

It-tifhir 'l Alla tagħna bid-daqq hi tradizzjoni li tmur lura mat-tlett elef sena u l-Kotba Mqaddsa jafferimaw li dan it-tifhir kien ta' ghogba kbira 'l Alla. Naqraw fit-tieni ktieb tal-Kronaki (5,13) li *malli d-daqqaqa u l-ghanneja lkoll flimkien kienu jsemmghu hoss wiehed biex tsebbhu u jfahhru l-Mulej, u malli kienu jgħollu d-daqq bit-trombi u biċ-ċemel u bl-istrumenti tad-daqq u jsebbhu l-Mulej "ghax hu tajjeb, u għal dejjem it-tjieba tiegħu", id-dar, dar il-Mulej, imtiet bi shaba.*

Il-hames qniepen qodma kienu saru fi tliet żminijiet differenti. L-eqdem mejn saru fl-1639, jiġifieri 365 sena ilu. Dawn hadu post oħrajn li kienu bil-wisq eqdem, tlieta minhom imsemmija fl-1575 fil-viżta ta' Dusina. Fl-1739, mit sena wara sewwa, saru żewġ qniepen oħra. L-aħhar qanpiena saret fl-1791, u baqgħet magħrufa bħala l-gdida minkejja li għaddew minn fuqha 213-il sena. Dawn il-qniepen barra li kellhom diversi hserat, ma kinux intonati tajjeb.

L-istorja shiha ta' dawn il-qniepen qodma tidher fl-ewwel artiklu ta' din il-harga; tagħrif shih dwar il-qniepen il-godda, mill-ewwel hsieb għalihom sat-tluġ tagħhom fil-kampnar tal-Katidral, jidher fit-tieni artiklu.

Hawn xi whud li bhal Guda, skond ir-rakkont ta' San Gwann fil-vangelu tiegħu (12, 3-8), qegħdin jukażaw *bil-hela* ta' mija u ghoxrin elf lira Maltija f'dan il-progett. Guda wkoll kien tkaza bil-libbra fwieha ta' nard safi li Marija oħt Lazzru dilket ma' rilgejn Gesu, fwieha li kienet tqum is-somma enormi ta' tliet mit dmier. Guda kien ta' l-opinjoni li dawn kellhom jintużaw għall-fogra. Izda Gesu ma kienx ta' dik il-fehma: "Halluha... għaliex foqra għandkom dejjem magħkom, imma mhux dejjem għandkom lili."

L-offerta ta' dawn il-qniepen mill-parruccani tal-Katidral turi l-imhabba kbira li għandhom għad-dar komuni tagħhom, il-knisja parrokkjali li fiha tghammadu u li fiha rievew ta' spiss is-sagramenti.

J'Alla d-daqq tal-qniepen ifakkarna ta' sikwit fid-dmir li nitolbu 'l Alla u lil Santa Marija halli jgħinuna nikbru fl-imhabba lejhom u lejn il-prossimu tagħna.

joseph.bezzina@gozocathedral.org

IL-QNIEPEN ANTIKI TAL-KATIDRAL TA' GHAWDEX

Deskrizzjoni storika
kitba ta'

Robert Cassar BA (Hons) (History of Art)

Fil-kampanar wahdieni tal-Katidral matriċi tal-ġira ta' Ghawdex konna nsibu hames qniepen maħduma bejn is-seklu sbatax u tminax. Għal l-aħħar tliet mitt sena, dawn il-qniepen qdew ix-xogħol tagħhom fejn sejbū, habbru u cceleberaw il-festi l-okkażjonijiet ta' ferli kif ukoll il-mewt li granet ta' diġa għat-telfa ta' l-gbeżież. Dawn il-qniepen kienu jindaggu wkoll meta jinqala' xi maltemp, jew xi diżastru bħal terremot. Filwaqt li kienu jwennsu lill-poplu f'dawn il-mumentu kiefra, id-daqq ta' dawn il-qniepen tradizzjonalment kien jintuza biex ikeċċi l-ghawg li kien jissimbolizza l-ghemil tax-xitan u xi spirti ħziena.

Hames qniepen

Il-hames qniepen l-antiki ma sarux f'daqqa u jidher li dan il-grupp ma kienx minn dejjem hamsa. In-numru tal-qniepen fil-kampanar tal-katidral jidher li adied maż-żminijiet. Fil-inventarju tat-23 ta' Frar 1770, nsibu li fil-kampanar kien hemm erba' qniepen u oħra zghira tas-sinjali. Tanjeb minnaw li kienet għadha ma sarix il-qanpiena msejja Orsla fl-1791. F'dan l-inventarju nssemina wkoll il-qanpiena tas-sagrestija u żewġ il-sna tal-madid li kienu ta' qniepen oħra li kienu nesabu fil-kampanar. Dan il-fatt ta' l-aħħar jagħti indikazzjonijiet ċari li kien hemm qniepen oħra li nbidlu ma' dawk li saru fl-1738 u 1739. Dan il-tibdil normalment kien isir meta tinqasam xi qanpiena

jew meta ssir qanpiena ikbar.

Dan il-grupp ta' hames qniepen huwa ta' importanza kampanolōgika peress li hafna qniepen qodma li kienu xogħol funderiji lokali (kissru jew inbiegħu għall-bronż biex isiru oħrajn godda. B'dan il-fatt, hafna materjal storiku dwar dawn in-nies tas-sengħa ntilef għal dejjem. L-eqdem żewġ qniepen tal-katidral imorru lura għas-sena 1639. Dan ma jissirx li l-katidral ma kellux qniepen oħra qabel dawn, imma probabbli li mitlifu kif rajna fl-inventarju aktar 'l fuq. Il-qniepen ta' l-1639 għandhom importanza storika kbira peress li dawn saru għall-knisja matriċi ta' qabel l-istruttura ddisinjata minn Lorenzo Gafa. Għalhekk probabbilmet dawn iż-żewġ qniepen daqqew għall-konsagrazzjoni tal-knisja l-ġdida.

L-ewwel żewġ qniepen

Fuq dawn iż-żewġ qniepen nsibu de-korazzjoni kemm inqabbża kif ukoll in-naqqxa. Waqt li ta' l-ewwel giet fondata mal-qanpiena, ta' l-aħħar saret wara li toħroġ mill-forma u sergħet ssir diversi snin wara. Bħala riliev inqabbeż nsibu kemm x-xbieha tas-Sagra Famija kif ukoll l-Immakulata Kunċizzjoni jew fl-ugħ is-serma ta' Marija. Fuq dawn il-qniepen nsibu mnaqqxa il-kelma *ENV-SACRATA*. id-data 1639 u l-arma ta' l-Isqof Balaguer. Jista' jagħti l-każ li dawn ta' l-aħħar saru fl-okkażjoni tal-

konsagrazzjoni taż-żewġ qniepen u setgħu inhadmu xi snin qabel dik id-data. Barra minn dawn insibu żewġ skrizzjonijiet interessanti li normalment jinsabu fuq qniepen Ewropej tal-medjuevu. Fuq wafda minnhom hemm *DEMONES EXPELLO TEMPESTATESQUE SERENO*. Ij tffisser, inkeċċi x-xjaten u nikkalma it-tempesti, filwaqt li fuq l-oħra nsibu *VIVENTES VOCO ET QUE PERIERE GEMO*, li tffisser, insejjah il-hajjin u nibki lill-mejtin.

Dawn iż-żewġ qniepen huma deskritti f'wafda mill-visti pastorali ta' l-Isqof Alpheran de Bussan li għamel fil-knisja Katidrali ta' Għawdex⁴. Għalkemm ma nafux min għamel dawn il-qniepen, hemm hijet li setgħu saru fil-funderija ta' l-Ordni ġewwa Malta li dak iż-żmien kellha b'tala il-mastru fonditur tagħha lil *Vincenzo Sardo*. Din l-attribuzzjoni hija bbazata fuq xehh li hemm bejn dawn il-qniepen tal-Katidral u tnejn oħra flit ikbar li nsibu fil-Katidral ta' l-Imdina.

Żewġ qniepen oħra

Fl-1738 u 1739 saru żewġ qniepen oħra li għadhom jeżistu ma' dan il-grupp ta' hamsa. Dawn huma it-tleiet fid-daqs min-żgħir u l-qanpiena l-kbira rispettivament. Din ta' l-aħħar kienet għal żmienha l-akbar qanpiena fil-gżejjer Maltin, imma m'alajt giet issuperata mit-tnejn il-kbar tal-Knisja Konventwali ta' San Gwam fil-Belt flit wara. Dawn il-qniepen huma xogħol attribwit lil *Aloisio Bouchut* li kien il-mastru fonditur fil-funderija ta' l-Ordni f'dak iż-żmien. Id-dehra massiva ta' dawn iż-żewġ qniepen jagħtu hijet u dehra militari, xhieda tax-xogħol tas-sartillerija li kien isir fil-funderija.

Dawn il-qniepen ġew ikkonsagrati mill-Isqof Alpheran de Bussan fil-Knisja tal-Patrijiet Frangiskani Konventwali tal-Belt. Dan sar nhar il-5 ta' Diċembru

*Il-kampanar kolossali
tal-Katidral*

1739¹ il-konnessjoni ta' din il-knisja biex jiha ssir il-funzjoni tal-konsagrazzjoni ta' dawn il-qniepen ma kienet xi kombinazzjoni, peress li l-Knisja ta' San Frangisk kienet l-oqreb waħda għall-funderija ta' l-Ordni. Il-qanpiena l-khira kienet iddedikata għall-Vergu Marija filwaqt li l-oħra ddedikawha lill-qaddisin Orsla u Barbara. Fl-istess Vista Pastorali, l-Isqof Alpheran de Bussan jagħti l-piż ta' dawn il-qniepen; il-khira 24 qwintal u 30 ratal filwaqt li l-oħra fiżen madwar 14-il qwintal².

Fuq iż-żewġ qniepen insibu l-arma ta' l-Isqof Alpheran de Bussan. Fuq il-khira naraw l-immaġini ta' l-Assunta u l-kliem ANNO DOMINI 1739, filwaqt li fuq l-oħra hemm dik ta' l-Immakulata jew ahjar varjazzjoni ikongrafika ta' Marija Assunta. Fuq ta' l-aħhar hemm il-kliem ANNO DOMINI 1738. Id-diskrepanza fid-dati taż-żewġ qniepen tista' tkun li l-iżgħar waħda saret sena qabel l-oħra mma baqgħet fil-funderija sakemm saret l-oħra u tberku flimkien. Jista' jkun wkoll li hemm żball fid-data.

Il-hames qanpiena

Fl-1791 inhass il-bżonn li ssir qanpiena ta' piż bejn it-tnejn li għandna kif semmejna. Din ukoll saret fil-funderija ta' l-Ordni mill-mastri fondituri, l-aħwa Frangisk u Ġwakklin Trigance. Din hija waħda mill-itjen qniepen minn dan il-grupp, kemm fil-hor kif ukoll fix-xogħol tal-funderija. Fuqha nsibu l-ikongrafija tal-Vergu Marija fil-Bambin f'idha kif ukoll lil San Filippu Neri. Din inqas ta' isem ta' Orsla u tħallset mis-Sodalità dei Preti mwagħqa fi hdan il-Katidral. Dan jidher l-iskrizzjoni li nsibu fuqha: *EXPENSIS SODALITATIS PRESBITERORVM FACTA ANNO DNI 1791/FRATRES TRIGANCE FERCERVNT*. Fl-1894 nsibu li din il-

qanpiena sarulha xi tswijiet fl-idher u fit-travu tagħha³.

Dawn il-hames qniepen li l-hor tagħhom kien sinonimu u karatteristika ta' ciutadella, kienu jfakkrunu fil-qodim ta' dawh l-inhawi fic-centru tal-gżira t'Għawdex. Iż-żmien u l-użu kienu hallew il-marka tagħhom fuq dawn il-qniepen. Fl-1976 kien diġà sar tentativ biex dawn il-qniepen jiġu restawrali. Ix-xogħol kien sar mill-Malta Drydocks fejn tnizzlu minn posthom u tiegħu Malta għat-tiswija. Imma dan ix-xogħol tawwal biss l-użu ta' dawn il-qniepen għal ftit snin. Dawn il-qniepen baqgħu jagħtu u-servizz tagħhom sa Ġunju 2003 meta sikt u tnizzlu minn posthom fil-bidu ta' Lulju ta' l-istess sena biex jagħmlu spazju għal sett ta' hames qniepen godda li se jthierku nhar it-2 ta' Awissu 2003. Il-qniepen l-antiki se jiġu kkonservati kemm minhabba l-valur storiku tal-Katidral kif ukoll għall-istorja kampa-nologika tal-gżejjer Maltin.

¹ Hajr lil Mons. Arcipriet Joe Vella-Glauci tal-permess biex infiltex fl-arkivju tal-Katidral ta' Għawdex.

² Arkivju Katidral Għawdex, Ms. no.4, inventarium Adi 23 Febraro 1770.

³ Ibid: "...Due battagli di ferro ch'erano nelle campane del campanile".

⁴ Arkivju Katidral ta' Malta, 190, V.P. Alpheran de Bussan, f. 176v.

⁵ Arkivju Katidral ta' Malta, 190, V.P. Alpheran de Bussan, f. 176v.

⁶ Ibid.

⁷ Arkivju Katidral Għawdex, Ms. TKI-147H 12; "Adi 18 Maggio 1895. Rilevi del Sig. Sic. Vincenzo Bugela suoi ferra per lavoro nella lingua v sui ferra della campana della Congregazione dei Preti fatto nel 1894. Rapporto .....El. Antonio Farrugia".

IL-QNIEPEN IL-ĠODDA

minn
Kenneth Cauchi

Sa mill-ibghad żminijiet, kull ordni għal qniepen ġodda kienet tittiehed bl-ikbar serjeżi. Dan għar-raġuni li qanpiena trid is-servi, mhux biss, hafna snin, iżda diversi sekli. Għaldaqstant, jekk isir żball, wiehed irid jitqanna bih għaż-żmien kollu li sservi qanpiena, hafna drabi għal sekli shah.

Imhabba f'hekk, l-ordni għas-sett ta' hames qniepen ġodda għall-Knisja Katidrali ma kinitx wahda għaġġelija u faċli għall-awtoritajiet ta' l-istess Katidral. Dawn għamlu eżerċizzju profund li wassal għall-konkluzjoni sodisfaċenti għall-abħar.

Il-Hames qniepen

L-ordni saret għand is-Sur Gerald Flat-ters, id-Direttur tad-dipartiment tekniku tal-funderija rinomata Ingliża *John Taylor Bellfounders Limited* ta' Loughborough, Leicestershire, ir-Renju Unit. Din hi l-ikbar funderija tal-qniepen fid-dinja. L-intonazzjoni tal-qniepen ingħatat mill-awtur ta' dan l-artiklu u hi bbażata fuq kunċert in *Sol naturali*. Id-dettalji tal-hames qniepen huma hekk:

Il-qniepen kienu fonduti mis-Sur Roger

tielet flimkien, il-Hamis, l-1 ta' Mejju; ir-raba', il-Hamis, 19 ta' Ġunju; u l-kbira, il-Ġimgħa, 27 ta' Ġunju, 2003.

Issem mew hekk: iż-żgħira, *Aloysia*; it-tieni, *Paula*; it-tielet, *Josepha-Francisca*; ir-raba, *Orsola*; u l-kbira, *Maria Assumpta*.

It-tliet qniepen iż-żgħira ġew intonati mis-Sur Andrew Higson, il-kap tad-dipartiment ta' l-intunar; filwaqt li t-tnejn il-kbar ġew intonati mis-Sinjorina Jenny Paul, il-Kap tad-diviżjoni tal-*handbells*, il-assenza tas-Sur Higson. Il-profil tal-hames qniepen ġew issettjati mis-Sur Steve Fletcher; dan kien ukoll responsabbli mit-tindif tal-qniepen minn barra u t-tqaxxir tal-qniepen minn ġewwa.

Qniepen dekorattivi

Dawn il-hames qniepen huma l-aktar qniepen dekorattivi li qatt fondiet; dan kuntrarju għal kull qanpiena li għamlet din il-funderija s'issa. Il-kultura kampanologika Ingliża titlob qniepen lixxi. Dan imhabba l-fatt li l-ornamenti żejda u goffi jhallu effett negattiv fuq it-tonalità tal-qanpiena li wara kolloxx hija strument muzikali u fuq kolloxx id-dekorazzjoni fuqhom ma tkunx gawduta

Numru	Nota	Intervall	Dijametru (mm)	Piż (qunatar)
1	Sol	Bass	1955	57.5
2	Si	Third	1551	32
3	Re	Fifth	1320	16
4	Sol	Octave	990	7
5	Si	Aug Third	800	4

Johns, il-mastru fonditur ta' Taylor. Il-qniepen kienu fonduti f'dawn id-dati: iż-żgħira, il-Hamis, il-20 ta' Marzu; it-tieni u t-

il-gholi tal-kampanar.

Għaldaqstant fuq xewqa ta' l-awtoritajiet tal-Knisja Katidrali, kull qanpiena kienet

Real Printing Real Fast!™

When time and quality matter most,
choose our DI four-colour true
digital offset printing

FAST!

Colour printing from your digital file in hours

ECONOMICAL!

Superb for short and medium runs 100-20,000

GENUINE!

Highest quality digital offset printing

RELIABLE!

Accurate, consistent colour reproduction

ENVIRONMENTALLY FRIENDLY!

Waterless process, no chemicals or heavy metals

***That's Real Printing.
Real Fast!***

jdb digital printing

Rabat Road, Nadur, Gozo, Malta • Tel/Fax: 2155 2219, 2156 4795
Email: info@jdbprinting.com • Website: www.jdbprinting.com

members of

HEIDELBERG

jdb digital printing is a division of

fonduta b'awrora angli, jigifieri, b'kuruni ornamenti b'sitt ucih ta' kerubini kull wiehed b'par ġwienah sbieħ. Dan sar b'kompromess bejn l-istess awtoritajiet tal-Katidral u l-funderija, jigifieri b'kundizzjoni li l-qniepen ma jgħux merrgħa minnhom. Dan mbux għax il-kuruni m'humiex ta' sahha biżżejjed, izda biex jigu evitati komplikazzjonijiet li jistghu jinqalghu aktar 'il quddiem.

Il-qadd ta' kull qanpiena iżżejjien b'giralanda ta' ward f'mudellatura oriġinali u rari minn funderija Ingliża. Il-ward li ntgħażel huwa għaldaqstant karatteristika Ingliża, biex l-identità tan-nazzjonalità Ingliża li sawret il-qniepen ma tinitilifx. Is-xogħol tal-mudellatura u l-iskultura sar kollu mill-iskultur tal-funderija, is-sur David Tarver.

Fuq il-qanpiena il-kbira, tqieghdet ix-xbieha tal-kwadru titolari tal-Katidral xogħol il-magħruf pittur Malti tas-seklu tmintax Michele Busuttill (1791), kif ukoll hames armi (disinn tal-Kav. Pawlu Camilleri Cauchi): tal-Papa Ġwanni Pawlu II, ta' l-Isqof Nikol Cauchi, tal-Kapitlu Katidrali, ta' l-arċidjaku tal-Kapitlu, u ta' l-arċipriet. Fuq *ir-raba' qanpiena* tqieghdet ix-xbieha ta' Sant'Ursula, patruna ta' Għawdex, kopja tal-bust tal-qaddisa li hemm meqjum fl-istess Katidral; kif ukoll xbieha tal-Papa Piju IX li tliegħet minn fuq pittura taż-żejt li tinsab fl-Awla Kapitulari.

Il-vjaġġ lejn Għawdex

Nhar l-10 ta' Lulju li għadda, grupp ta' 27 parruċċan, immxexxja mill-arċipriet, żaru l-funderija ta' Taylor. Kienu milqugħa minn żewġ membri tal-Bord tad-Diretturi, is-Sur Ray Lester u s-Sur Alan Berry. Kien mument kommoventi għal dawk preżenti meta raw u daqqew il-qniepen għall-ewwel darba.

Il-hames qniepen hallew il-funderija ġewwa kontejner, kif ipplanat, nhar it-Tlieta, 21 ta' Lulju, 2003, fil-hamsa u nofs ta' wara nofs in-nhar. Washu Malta, il-Hadd, 29 ta' Lulju, u ddaħħlu trijoni-falment ir-Rabat, il-Hamis, 31 ta' Lulju.

It-tielet qanpiena Joseph-Francesca

l-ċerimonja tat-tberik u l-konsagrazzjoni tal-qniepen saret fi Pjazza Savina, is-Sibt, 2 ta' Awwissu, mill-Eċċellenza tiegħu Mons. Nikol Cauchi, assistit minn Mons. Giovanni B. Gauci, Vigarju Ġenerali u arċidjaku tal-Kapitlu tal-Katidral, l-arċipriet Mons. Dr Joe Vella-Gauci, u l-Kapitlu.

Il-qniepen jittellgħu fil-kampnar wara li jtlesta x-xogħol strutturali li għaddej bhalissa. Sal-jiem tal-festa ta' Santa Marija, il-qniepen ser jiddendlu fi Pjazza Katidral biex jindaqqu waqt il-fruġ tal-vara ta' l-Assunta u b'hekk jikkumplimentaw il-qniepen l-oħra undendla fil-kampnar tal-knejjes l-oħra tal-Belt Victoria.

© COPYRIGHT
KENNETH CAUCHI 2003

Sole Agents:

**Joseph Caruana
Co. Ltd.**

'Caruana Bldgs', Mgarr Road, Victoria.

Tel: 21 560019

IL-WIRJA TA' SANTA MARIJA SITTIN SENA F'VILLA RUNDLE

minn
Charles Bezzina

Iż-żmien tat-tieni gwerri ma kienx ghalina xi żmien sabih. Il-konsegwenzi li gabet magħha l-gwerri għagħlet biex ir-ritmu normali tal-ħajja jiġi mfixxkel. Dan għax kemm il-Ġermaniżi kif ukoll it-Taljani kienu spiss jattakkawna mill-ajru u mhux darba jew tnejn li Għawdex laqqat xebgħa ta' bombi b'konsegwenzi koroh. Għawdex, mingħajr dilija ta' xejn, kellu jilqa' l-hemm tal-gwerri b'sagrifiċju. Għal hafna Għawdxin is-snin tal-gwerri kienu snin l-aktar diffiċli.

Il-wirja matul il-gwerri

Fost diversi hwejjeg li ntlagħu minhabba l-gwerri, kienu l-festi tradizzjonali. Fil-festi ewlenin ma baqgħux isiru l-attivitajiet esterni ta' barra filwaqt li fl-1942 il-purċissjonijiet jew ġew imħassra għal kollox jew ġew limitati biss għal dawra żgħira madwar il-knisja, mhux bil-banet, imma bit-talb għall-paċi kif spiss kien jordna li jsir l-lsqof ta' Għawdex Mons. Mikiel Gonzi. It-tigrijiet taż-żwiemel ukoll ġew sospizi. Hekk gara per eżempju fil-festi ta' Santa Marija u ta' Sannat. Minhabba l-qilla ta' l-għadu kollox kien sar limitat.

Fost attivitajiet marbuta mal-festa ta' Santa Marija kien hemm minn żmien l-1855 il-Wirja Tradizzjonali u Agrikola, li fis-snin ta' qabel il-gwerri kienet issir fl-iskola tal-Gvern fi Triq Vajringa, ir-Rabat. L-aħħar li saret hemmhekk kien

f'Awissu 1939. Dan għax wara dan ix-xahar fl-iskola tal-Vajringa kien sar *Decontamination Centre* għall-*Air raid Precautions Organisation* (ARP) bħala post ta' l-ewwel għajnuna u għat-tindif miċ-tiepis tal-gass. Dan kien wiehed minn diversi centri f'Malta u f'Għawdex biex jagħti l-għajnuna f'każ ta' emerġenza. F'Settembru 1939 il-gwerri kienet diġà bdiet fl-Ewropa u b'hekk f'Malta u Għawdex bdew isiru l-preparamenti meħtieġa biex jilqgħu jekk jintefa' xi gass.

Habta ta' Ġunju u Lulju 1940 xi suldati Ingliżi tar-*Royal Engineers* kienu ġew temporanjament stazzjonati fl-istess skola, bl-armar militari tagħhom, biex iwettqu xi xogħol marbut mal-gwerri f'Għawdex. Fuq kollox għal xi żmien fil-gwerri, fil-bitha ta' l-istess skola kien hemm xi tankijiet żgħar (*Bren Gun Carriers*) u armar ieħor militari.

Lejn l-aħħar ta' Frar u l-bidu ta' Marzu 1941 fl-iskola tal-Gvern, fi Triq Vajringa, kienu tqiegħdu n-nisa xjuħ, trasferiti mill-Isptar ta' San Vinċenz ta' Hal Luqa, f'Malta. Dawn damu hawn sa wara li spiċċat il-gwerri. Fil-fatt tant ma kienx baqa' aktar spazju fl-iskola, li xi klassijiet kienu ttiehdu fil-*Housecraft* (fit-23 ta' Settembru 1940 u fis-6 ta' Mejju 1941) u għand ta' L-Orġenti (fl-14 ta' Frar 1942), fi Triq it-Tigrija. Kien tabilhaqq għalhekk li fis-snin 1940, 1941 u l-1942 il-Wirja ta' Santa

MERCIECA GLASS AND IRONMONGERY

MIRRORS AND GLASS

POLISHING

KEY CUTTING

FRANK MERCIECA

**54, Kercem Road,
Victoria, Gozo, VCT 104.**

Tel: 21556987,

Fax: 21557027

Mob: 9980 4152

Email: mercieca717@msn.com

Il-Premju fit-tmiem il-Wirja ta' Santa Marija, 1954.

Marija ma saritx fl-iskola tal-gvern u giet sospiża. Kien impossibbli li ssir ghax l-iskola kienet okkupata. Min-naha l-oħra l-gwerra kienet laqtet il-biedja ta' pajjiżna b'mod negattiv u bosta annimali ma setghux jikkompētu ghax barra li kien hawn nuqqas ta' għalf, hafna bhejjem – l-aktar mogħoż – inqatlu għal-laham tagħhom.

Il-wirja wara l-gwerra

Biss fl-1943 il-paġna tal-gwerra nbidlet. Sa nofs Awissu ta' l-1943 f'Għawdex ma baqax ikollna hafna attakki ghax l-alleati kienu rebhu l-Afrika ta' Fuq u Sqallija kienet kważi ntrebhet kollha. Barra minn hekk, is-sitwazzjoni f'pajjiżna bdiet gejjja għall-aħjar u r-razzjon kif ukoll l-għalf tal-bhejjem ma baqax fqir u skars kif kien is-sena ta' qabel. Fuq kollox is-shab tal-gwerra kien beda jitbiegħed. Kien proprju minhabba dawn iċ-ċirkustanzi

pożittivi li f'Awissu ta' l-1943, 60 sena ilu, il-gvern iddeċieda li jerga' jagħmel il-Wirja ta' Santa Marija. Billi l-Iskola ta' Triq Vajringa kienet ghadha okkupata mill-pazjenti nisa xjuħ ta' San Vincenz, l-għażla waqgħet fuq post ieħor ġdid — *Villa Rundle* li għalina l-Ghawdxin huwa l-aktar magħruf bħala *Il-Mall*. Kien għalhekk proprju sittin sena ilu, fl-1943, li l-Wirja ta' Santa Marija saret l-ewwel darba f'*Villa Rundle*.

Tagħrifha f' *Il-Berqa* (23 ta' Lulju, 1943) 4 tghid hekk:

Wirja Kbira ta' Annimali u Hxejjex
f'Għawdex

Sejra ssir Wirja Kbira taht it-trigġja tad-Dipartiment tal-Biedja fil-Villa Rundle, Għawdex, nhar is-Sibt u l-Hadd l-14 u l-15 ta' Awissu li ġej. Fil-wirja sejjer ikun hemm kull xorta ta' bhejjem, tigieġ, fniek, hxejjex, frott,

Access vital information from your mobile phone

Get a FREE email address for life

GOZO.COM

SUN

SEA

FUN

www.gozo.com

put your business on Malta's hottest website!

ICS

Quality Computer Products

Island Computer Systems Ltd
J.F. Kennedy Sq. Victoria - Gozo
Tel: 558783 /4

www.ics.gozo.com

computers peripherals
upgrades internet
software

The Showcase

...where Giftware means Luxury!

SCICLUNA

HOUSEHOLD GOODS & CANE FURNITURE
(GOZO) LTD.

Shops: 11, 30, 32, 72, 101,
Palm Street, Victoria, VCT 103,
Tel: 2155 4137, 2155 6493
email: sciclunajg@vol.net.mt

HIDDEN GEM

Crafts & Gifts

16, St. Joseph Street, It-Tokk, Victoria, Gozo, Malta

Tel: 21 555530

E-mail: hiddengem@vol.net.mt

Vat No. 1548 - 0901

Hand Made Local Crafts.
Exclusive Crafts and Gifts.
Our own Hand Made Candles.
Hand painted Recycled Glass,
Aromatherapy and Incense Products.
Original Paintings by Local Artists,
Stylish and Affordable accessories

imbid, ġobon, butir, ghasel u prodotti oħra tal-biedja. Tagħrif iehor jiġi mixandar fil-gazzetta iżjed 'il quddiem. Il-Kumitat jittama illi l-bdiewa u d-Dilettanti jibdwu jillestu l-annali u l-prodotti tagħhom mingħajr ebda telf ta' żmien.

Il-Wirja ġewwa Villa Rundle saret kif iħabbar u saret b'suċċess. Minhabba li ġewwa Villa Rundle kien hemm aktar wisa' mill-Iskola tal-Gvern, il-Wirja li kienet ilha ma ssir tliet snin minhabba l-konsegwenzi tal-gwerra, saret fl-1943 b'mod akbar u għall-ewwel darba b'żieda sostanzjali ta' partecipanti għall-bhejjem, it-tjur u prodotti oħra tar-raba'. Ir-rebbieha tal-Premijiet (ara *Il-Berqa* [24 ta' Awissu, 1943] 2) kienu:

Tazza għall-Bhejjem mingħand I.E.T. il-Gvernatur mogħtija lil Ġuzeppi Cauchi, ta' Daniel, bi 15-il punt. *Runners up:* Anġlu Grima u Salon Haber b'10 punti kull wieħed.

Tazza għat-Tjur u l-Fniek mingħand l-Logutenent Gvernatur mogħtija lil Ġuzeppi Sciberras, tal-Ġgant bi 12-il punt. *Runner up:* George Galea b'10 punti.

Tazza għall-Hxejjex u Frott mingħand il-Kurunell R. Strickland mogħtija lil Ġuzeppi Sciberras, tal-Ġgant b'77 punt. *Runner up:* Ġuzeppi Formosa bi 17-il punt.

Tazza għall-Patata mingħand l-Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa mogħtija lil C. Sciberras, tal-Ġgant.

Tazza għad-Dwieb mingħand is-Sur Ġużè Azzopardi u is-Sur Ġużè Schranz mogħtija lil Salon Haber, tal-Ġgant.

Tazza għall-Għeneb mingħand is-Sur Ġorġ Grech u is-Sur J. Orlando Smith mogħtija lil Tony Micallef, il-Barkun.

Tazza għall-Hnieżer tas-Simna mingħand is-Sur Ġorġ Pisani mogħtija lil Anġlu Buttigieg, ta' l-Isfru.

Tazza għall-Imtaten Pastardi ta' barra mingħand is-Sur R. Crowther mogħtija lil Karmnu Mercieca, tal-Ġus.

Tazza għall-Qamh mingħand is-Sur Ġennu Sciberras mogħtija lil Roża Farrugia, ta' Ċappli.

Tazza għall-Baqar tal-halib mingħand is-Sur Henry Hirst mogħtija lil Anġlu Grima, ta' Gambilot.

Tazza għat-Tiġieġ Suwed mingħand is-Sur R. Biasini mogħtija lil Ġuzepp Sciberras, tal-Ġgant.

Tazza għall-Fenkiet Pastardi ta' barra mingħand is-Sur V.R. Rizzo mogħtija lil Ġorġ Galea tal-Pax Flour Mills.

Tazza għall-Inbejjed mingħand il-Gozo Mail Company Ltd mogħtija lil Roża Farrugia, ta' Ċappli.

Tazza għall-Fenkiet tal-Pajjiz mingħand is-Sur R. Pullicino mogħtija lil Ġorġ Debattista, tal-Biccerija.

Tazza għat-Żwieemel mingħand is-Sur George J. Ransley, Agent Kummissarju ta' Ghawdex, mogħtija lil Pupull Xerri, ta' Xmun.

Tazza għas-Sriedek Suwed mingħand is-Sur Emanuel Hili lil Ċikku Micallef, tal-Barkun.

Tazza għall-Ponijiet mingħand is-Sur Loreto Xuereb mogħtija lil Toni Attard, tal-Lipru.

Tazza għall-Għejniet mingħand Rev. J. Camilleri mogħtija lil Roża Sultana tal-Mahlula.

Tazza għat-Tadam mingħand l-Aħwa Magro mogħtija lil Mikiel Anġ Pace, tal-Tatitana.

Tazza għan-Nghaġ Pastardi ta' barra mingħand is-Sur Ġuzeppi Seembri mogħtija lil Frangisku Vella, ta' Kaspan.

Midolja għax-Xghir mingħand is-Sur Ġużè Farrugia u is-Sur F. Vella mogħtija lil Salon Vella, tal-Hafi.

Midolja għall-Bettieħ mingħand is-Sur Ġuzepp Żerafa mogħtija lil Karmni Axtak, ta' Pawluzza.

Midolja mingħand il-Kumitat tal-Wirja għall-Hamiem mogħtija lil Kapural Jefferal.

Tazza għan-Nahal mingħand is-Sur Mikiel Anġ Cordina, mogħtija lil Karmnu Sciberras, tal-Ġgant.

Tazza għall-Fażola, mogħtija mill-Onor Chev Cesareo lil Wigi Galea ta' Mejnek.

Tazza għall-Mezzo Kavalli mingħand bniedem mhux misemmi, mogħtija lil-Frangisku Mercieca, ta' Kurun.

SAMMY SPITERI (IL-MAJJUST)

Għal kull xogħol ta' konkors, b'jut u bini, kiri tal-krejn.
Issibu wkoll jablo għal taht il-kontrabjut jew għal bejn
il-hitan biex inaqas hafna mill-kesha u mis-shana.

Għal kull xogħol ta' stencil pave bil-kulur li tixtieq fi
btriehi u driveways, madwar il-pools jew go farmhouses.

TEL 21558982

FAX 21550540

MOBILE 99498133

ADDRESS 'WARDA MISTIKA'
SAGHTAR STREET
VICTORIA GOZO

IN-NISEL TAL-MALTIN SKOND IL-HIMJARI U L-FOLKLORE TA' MALTA U TA' L-AFRIKA TA' FUQ

kliha ta'

Victor John Galea

Billi għad hawn min jemmen b'fidi ferma li Malta u Ghawdex baqgħu taht il-madmad qalil ta' l-Gharab mis-sena 870 sa meta gie l-halliel Normann, il-Konti Ruggieru u belisna minn taht id-dwiefer kiefra tagħhom, kontra dak li jghidilna l-Himjari, li l-Gharab fis-sena 870 hallew li Malta herba u li kien biss fis-sena 1045 li gew is-Saracini u għammruha, deherli li tajjeb niflu l-folklor ta' Malta u tal-Maghreb dwar in-nisel tal-Maltin li jwettaq dak li kiteb il-Himjari.

It-Torok

Il-folklorista l-patri Manwel Magri (1851-1907) fil-ktieb tiegħu; Xi jghid il-Malti jew Hrejjef Missirijietna, li hareġ fl-1903 fis-sensjela tal-kotba tal-Moghdiya taz-Żmien, jghid: "Sa llum għadhom jghidu l-Maltin: 'Ahna wlied l-Ghariema u mill-egidd tat-Torok.'" Tajjeb hawn wieħed jghid li minn żmien il-Kavaleri l-hawn, għall-Maltin il-Missilmin kollha kienu jghidulhom Torok sewwa jekk kienu tassew, u sewwa jekk kienu jkunu gejjim mill-Afrika ta' Fuq, fejn kienu jkunu Qbejjel u Gharab. Hekk Ninu Caruana fil-ktieb tiegħu Ineż Farruġ (1891), il-Tuneżini li habtu għal Malta fl-1429 isejjilhom Torok.

Il-patri Magri jghid: "Li ahna Torok jghiduh fir-rhula l-Maltin u l-Ghawdxin kollha. Li ahna Wlied l-Ghariema sma-

jtu ta' Sannat, ix-Xagħra, in-Nadur u r-Rabat l'Ghawdex." Imbagħad fil-ktieb "Xi jghid il-Maltin jew Missirijietna u l-Gganti" li hareġ fl-1904 fl-istess sensjela, Magri jid f'n-Naxxarin, u jekk kien jiftakar sewwa, iż-Żebbuġ ta' Malta, kienu jghidu li kienu Wlied l-Ghariema. L-imsejken Manwel Magri ma setax jilhem sewwa dak l-ghajdut, għax flimkien ma studjużi oħra ta' żmien, bħalma kienu Annibale Preca (1832-1901) u Ninu Caruana (1838-1907) kien għema wara l-Feniċi. Kien jghid li ahna nisilhom u fil-hrejjef li għabar għarraġ kollox billi kien jispjegahom billi joqgħod iredden fuq il-Feniċi, twemmunhom u drawwiethom.

Imma fl-ghajdut li għabar, Magri kellu xamma sewwa x'kienu Wlied Ghariema. Hekk Magri jghid li xi badd minn Ta' Kerċem kien semagħhom jghidu li xi Maltin li kienet siefret bil-bahar u nizlet l-Arġiel meta raw li n-nies f'hemm kienet se tagħmel għalihom u huma malajr qalulhom Ahna mill-Ga hriema! Dawk l-Alġerini ferhu bihom qaligh u qalulhom: Intom futna!

Kienet ċara daqs il-kristall ukoll silta li hu gab minn kliha tas-Sur Gużè Bosco f'*Il-Poplu Malti* tas-27 ta' Frar ta' 1904, Dan qal li n-naha ta' Kustanzina, belt fl-Arġiel, fil-lvant tal-pajjiż mhux b'ghid wisq minn Bona, kien hemm Gharab imsemmija Ulied

Ta' Nisju

for Best shopping

***Ladies, Fashion Wear
Teens Casual Wear
Curtains and Carpets***

*St. George's Square,
Victoria, Gozo.*

Tel: 21 564166

Fax: 21 556334

Cafe Royal

**5, Independence Square,
Victoria, Gozo.
Bar and Cafeteria**

*The Place with a warm
and friendly atmosphere*

Bargain Shop

**Tal-Lira Items also
available**

**71, Palm Street,
Victoria**

Tel: 21 550915

Make New Friends at the

Bellusa Cafe

Right in the Heart of Victoria

**PIZZA & SNACKS
SERVED ALL DAY**

Ghariema, u li l'dawk il-pajjiżi, jiġifieri fil-Maghreb, ma kontx tillaqa' ma' Mislem li ma kienx jghidlek meta ighidli li kont Malti: Kos intom, il-Maltin Gharab, intom mmisslin minn Ulied Ghariema.

Hawn jidher li Ulied Ghariema, bla artiklu, bhalma kienet qed tinghad hażin mill-Maltin, kienet sewwa sew Tribù tal-Qbejjel, jiġifieri minn dak li ngħidulhom Berbri, nies li ilhom il-Maghreb l-elufi kbar tas-snin ghax it-tribujiet Gharab tal-penizola Gharbija, jissejhu Beni flok Ulied, bhal ngħidu ahna Beni Hilel. Bani jew Beni kif tinghad fil-Maghreb, hu l-plural ta' iben bhalma wlied hi l-plural ta' wild. Magri l-hin kollu jsemmi l-Gharab fil-Mghreb ghax, kif jghid sew Ph. L. Hitti kull min qaleb għal Mislem kien meqjus Gharbi.

Is-sur Ġuże Bosco, li kien qiegħed l-Arġiel, kienet li Wlied Ghariema ta' fejn Kustanzina kienu jghidu li darba Tork mar għandhom u kif kien għand famija, sajrulha tiġieġa. Kif raha wiehed mit-tfal beda jibki u ommu qabdet u tagħtu wirk. Malli ressqulu l-platt bit-tiġieġa b'wirkha nieqes quddiem it-Tork beda jghajjat. X'ghamlitu bil-wirk l-iehor? X'hin u-mara qaltu x'kienet għamlet bih it-Tork bla qalb qalilha: Mela nithallas minn ibnek! Dikment silet sejf mill-ghant u qatagħlu koxxu barra. Kif raw dan il-kotra ta' Wlied Ghariema hallew pajjiżhom u rbelha lejn Malta. Hawn sara Nsara u minnhom harġu l-Maltin tal-lum.

Il-polittiku ta' San Pawl

Imma billi Magri kien jemmin li ahna nisel il-Feniċi, li kien jghid li ġew hawn habta ta' l-1800 qabel Kristu,

Raġel ta' nisel Ghawdxi taz-żminijiet oħra

Kollox bil

LIRA

Lm1

Triq il-Kapuċċini (Fit-triq lejn Marsalforn)

jew

Pjazza Sabina

RABAT - GHAWDEX • Tel: 2155 5864

jew Pjazza San Franġisk

jekk mhux aktar, u billi l-Maltin ta' żmien il-Kavallieri kienu hargħu li minn żmien San Pawl 'l hawn qatt ma tbiegħdu minn Malta u li zammew il-fidi li għabilhom bla mittiefsa, ma setax jifhem meta setgħu ġew hawn Ulied Ghariema u kif ahna mmisslin minn-hom.

Kieku Magri seta' jara l-polittiku ta' San Pawl li hemm il-Katidral ta' l-Imdina kif nistgħu narawh ahna llum, kieku forsi f'dak is-Saraċin iswed li hemm fil-kwadrett tal-konverżjoni ta' San Pawl, kien jasal biex jinbitlu l-hsieb li dak kien jirrappreżenta t-tieni konverżjoni tal-Maltin minn żmien in-Normanni 'l quddiem. Dan għax is-Saraċin deffsuh bejn l-appostlu mixhut fl-art u t-tlieta minn shabu fuq iż-żwiemel, li hawn min jahseb, ma' Gerard Bugeja li huma l-Konti Ruggieru, il-patri Goffredu Malaterra u l-legat tal-Papa, f'kelma wahda l-istorja tal-Knisja ta' Malta minn mindu ġew is-Saraċini fl-1045 sa meta sar il-polittiku habta ta' l-1419.

Dan juri li l-Maltin ta' qabel il-Kavallieri kienu jafu sew min kienu Ulied Ghariema u meta ġew. Milli jidher xi hadd wara li ġew il-Kavallieri fl-1530 tagħtu f'għajnu din il-ġrajja u għattieha. B'hekk setgħet titwemmen aktar il-hrafa li l-Maltin dejjem baqgħu sodi fil-fidi Nisranija li kien għabilhom miegħu San Pawl.

U Magri stess jgħid li fi żmien kien għad fadal minn sama' minghand niesu li meta l-Maltin imbarkati max-xwieni jew maġ-ġien tal-Kavallieri jew għall-kors, xhin kienu jinżlu l-art tal-Mislem, in-nies t'hemm kienet tghidilhom: Hawn il-Maltija għandhom shamhom l-din l-art! Il-kelma shamhom, jiġifieri

sehemhom, turi li kienu jinżlu l-Maghreb, li l-Kavallieri kienu jafuh bhala Barberija. Lil missieri kont nisimghu jgħid sdirha, qbilhom u wrajh flok sidirha, qabilhom u warajh, sewwa sew bhal dawn in-nies tal-Maghreb.

U kieku Magri seta' jara dak is-Saraċin iswed li jirrappreżenta lill-Maltin Misilmin qabel ma dawn saru Nsara fil-kwadrett tal-polittiku ta' San Pawl, seta' wkoll jintebah li dak wiehed minn Ulied Ghariema għax kien jaf li l-Ghariema kienu smajrin billi kien sama' Għawdex fil-min jgħid: Iswed daqs l-Ghariema. Għadni niftakar 'l omni tghid għal wiehed mahruq bix-xemx jew ismar minnu: Qisu Tork ta' Barbarija! Ma rridux ninsew li għall-Maltin, in-nies tal-Maghreb kienu Torok...

Nisel il-Maltin

Hawnhekk tajjeb insemmi li l-prof Luttrell jgħid li skond il-kittieb Sqalli Bartilmew de Neocastro, imhallef Messina li kiteb għall-ahhar tat-tlettax-il seklu, raġel Ġirbi qallu li nies tal-gzejjer bejn Sqallija u l-Afrika ta' Fuq, fosthom Malta, kienu nisel l-alla iswed Eġizzjan Amun u nisa Rum, voldieri Nsara Griegi, minn Sqallija.

Issa skond Erododu, li għex matul il-hames seklu qabel Kristu, l-Amunin, li kelhom l-oraklu ta' Amun, kienu tnisslu minn kolonja ta' Eġizzjani somor u Et-jopi suwed. Li marru joqogħdu fil-waži ta' Siwa fid-deżeri Libjan, illum jagħmel ma' l-Eġittu. Erododu jzid li l-oraklu ta' Amun, bil-Latin Jupiter Ammon jew Ammonium, kienet bdietu qassisa sewda mit-tempju ta' dan l-alla, Tebe, l-Eġittu, wara li żewġ hamimiet suwed bhall-Eġizzjani taru wahda lejn

J. & J. Zammit Supplies Ltd.

Wholesalers for
Fresh Fruits
and
Vegetables

by the Bastion Road, Victoria, Gozo.
Tel: 560795, Mobile: 099 4670

GEORGE FARRUGIA Ta' Dolindo

fi Pjazza San Ġorġ

Għal isbaħ għażla ta' deheb isfar u
abjad ta' 18 il-karat.

Ftaħna hanut tal-fidda 925 Sterling
bieb ma' bieb mal-hanut tad-deheb.

Issibu l-isbaħ u l-orħos għażla ta'
Souvenirs ta' Preċett, Griżma u Tiġijiet

il-Libja u l-oħra lejn Dodona, il-Greċja, fejn ukoll kien hemm l-oraklu. Tajjeb infakkar hawnhekk li l-Libja dari kienet l-Afrika ta' fuq kollha, barra l-Eġittu, ghax l-Afrika kienet bejn wiehed u ieħor Tunes tal-lum.

Il-leggenda li l-Girbi qal lill-Isqalli de Neocastro ma tistax ma tfakkarniex f'dak li kiteb Bin Hawqal fl-aħhar snin ta' l-ghaxar seklu fil-Ktieb Suret il-Art ghas-Saracini tal-punent ta' Sqallija. Wiehed jista' joqghod fuq ghax rahom b'ghajnejh. Dan jghid li l-bdiwa u rahhala Misilmin tal-Val di Mazara kienu jiżżewġu nisa Rum u lis-subien kienu jtellghuhom Misilmin u lill-bniet lnsara. Izid li kienu Misilmin ta' l-isem ghax la kienu jhaġġu għall-Mekka, la jsallu hames darbiet kuljum u lanqas jagħtu l-karita' kif jamar il-Quran. Wiehed jahseb li għall-anqas kienu jsumu matul il-qamar tar-Ramadan. Forsi għalhekk ahna baqgħalna biss il-kelma Randan, ghax il-haġġ insejnieh u ssalli tfisser tidghi! Il-kelma karita' kellna nisselfuha minn Sqallija!

Il-Himjari

Haġa oħra li Magri sabha mill-aktar stramba u ma setax jfihimha, imhabba dak li kien jemmen dwar l-istorja ta' Malta, kien l-ghajdu tan-nies tal-Maghreb, li minn Tripli, Tunes, l-Arġieg u l-Marokk, kollha kienu jghidu li ġew Malta u sabuha bla nies u għammruha. Magri staqsa kif jista' jkun li daqsxejn ta' blata setgħet tilqa' dik il-kotra kollha u kif kull raxxa minnhom sabet lil Malta baħh.

Ir-risposta għall-mistoqsijiet ta' Magri jagħtihomlha l-Himjari li ahna sirna nafu biss fl-1991 bis-saħha tal-prof J.M. Brincat. Billi meta l-prof Brincat hareġ għad-dawl is-sejba tiehu qamet

ghagha fost dawk li, bhal Magri, ma seghux jinfatmu mit-twemmin ta' l-imghoddi tajjeb wiehed ifakkar x'qal dan il-kittieb Għarbi li ghalkemm ghax matul il-hmistax-il seklu, dak li kiteb hađu minn kittieba oħra Għarab ta' qablu.

Il-Himjari jghidilna li wara assedju mill-eqlel tal-belt ta' Malta fis-sena 870, l-Għarab hallew il-gżira herba. Kienu jersqu biss lejha l-bennejja tal-bastiment biex jaqtgħu s-siġar għall-injam, is-sajjieda ghax madwarha kienu jsibu hut kemm trid u dawk li jiġbru l-ghasel ghax l-imġiebah kont issibhom kullimkien fiha.

Kien biss madwar mija u tmenin sena wara, fl-1049 li l-Misilmin reġġu għammru lil Malta. Dawn hnew iċ-Ċittadella iktar f'saħħitha minn ta' qabilha li kienu wittew. Din saret il-belt il-ġdida ta' Malta, l-Imdina ghax il-qadima, li kien jisimha Malta bhall-gżira, kienet tohroġ sal-grotta ta' San Pawl ghax minn hemm kien għaddej il-foss ta' din il-belt.

Issa dak li qal il-Himjari kien jafu sew il-patri Magri ghax fil-ktieb Hrejjef Missirijietna kiteb: Il-Malti, sewwa taż-żminijiet l-imghoddi, kemm ta' żmienna, jghid li missirijietna meta ġew hawn la sabu bini u lanqas siġar. Ma kienx hawn hlief saghtar. Fejn toqghod in-nies xejn hlief xi għar f'xatt il-bahar jew iktar 'il ġewwa fl-art. Dawn l-gherien li jsemmi Magri kienu jghidulhom imxieti. Għalhekk għandna lil Marsamxett mill-Isqalli Marsamxetto li kienet ġeja mill-Malti Marsa Mxiet, il-post ta' l-gherien. Sfortunatament il-kelma mixta, li għadek issibha mxerrda sew Għawdex u Kemmuna, Malta, illum, ma ssibhiex hlief in-naha ta' Għar Hassan.

FLAMINGO BAR

Piazza J. F. Kennedy, Victoria, Gozo. - Tel: 563704

Miftuh kuljum mis-7.00 a.m. sat-tard bil-lejl

Special Attractions

- Big Screen ghali-football (English Leagues, Italian Leagues and World Cup)
- Surround Speakers Stereo System
- Four Monitors (M.T.V. Music Channel)
- Billiard (American Pool)
- Video Games
- Table Soccer

Snacks

- Ham and Cheese Sandwiches
- Tuna and Salad Sandwiches
- Toasted Ham and Cheese Sandwiches
- Ham and Cheese Fftra
- Pizza
- Light Snacks and Sweets (eg. twisties)

Drinks

- Tea Coffee
- Capuccino
- Espresso
- Soft Drinks
- Beer
- Spirits
- and much more

Naccettaw Parties

See You There !

BOOKWORM STATIONERY

Republic Street, Victoria (hdejn il-B.O.V.)

Il-Fatti jtkellmu iktar mill-kliem.

Ejja ara l-varjeta' ta' items li ghandna

U l-prezzijiet li noffru.

Tel: 21556215, 21563328

Bookworm Stationery isir il-hanut favorit tieghek ukoll.

La Magri semma s-saghtar imxerred ma' Malta kollha meta ġew hawn Ulied l-Ghariema wicied jifhem għaliex il-Himjari jgħid li l-imġiebah l-iktar haġa li kont issib Malta. Għal dawk li huma siġar il-Himjari jgħid li Malta l-iktar siġar li kont issib kien iż-żnuber (il-prinjol), l-gharghar (il-ġnipro) u ż-zejtun (iż-żebbuġ ohxon). Issa Magri f'xi jgħid il-Malti (K.M.Ż. Nru 7) jgħid: Nafu li nofs Malta kienet żebbuġ u n-nofs l-iehor ġharghar.

Jaħasra kemm kien qrib jikkex is-sewwa l-patri Magri. Issa Magri kien midhla sew tal-Maghreb għax kien imur jippriedka lill-eluf ta' Maltin imsiefra f'dawk l-inhaw u spiċċa biex miet Sfaqs nhar il-Ġimgħa l-Kbira ta' l-1907 fejn kien għamel l-eżerċizzj tar-Randan. Għalhekk seta' jqabbel il-Malti li nitkellmu mad-diskors ta' dawk il-pajjiżi kemm ried. Imma lahaq twebbel bil-Feniċi. Seta' wkoll intebah li l-Malti m'għandux kliem ġej minn dawk iż-żminijiet u miż-żminijiet li ġew wara bħal-Latin u l-Grieg.

Fuq is-siġar aktarx li kien jemmen

bħal Dun Ġużepp Farrugia taż-Żurrieq, li, fl-1913, fil-Ktieb tal-Mogħdija iż-Żmien Nru 126 kiteb li ż-żebbuġ l-ewwel li hawluħ kienu l-Feniċi u li meta ġew is-Saraċini ż-żebbuġ intemm.

U la semmejna s-Saraċini jien intbaht żmien ilu meta kien għadni tfa' li n-nies ta' dari kull haġa li ġiet qabel żmienhom kienu jgħidu li għamluħa s-Saraċini. Dan għax kull meta kont nistaqsi lil missieri, ngħidu ahna min bena l-Ġgantija jew lil Santa Verna, dejjem kien jgħidli li dawk ġejjin minn żmien is-Saraċini.

Dan kien jafu wkoll Magri għax fil-ktieb Missirijiet u l-Ġganti nsibu li l-Maltin jgħidu li s-Saraċini kienu dawk li dari kienu jgħixu fl-għerien, li bniew bil-haġar kbir, li kienu jagħalqu lixxjuħ fid-dwiemes, li kellhom l-għegħiela tad-deheb, u fl-ahħarnett, għaġeb tal-għegħubijiet, li kienu jagħtu qima lill-allat!

©Victor J Galea
Ir-Rabat, Għawdex
20 ta' Mejju tas-Sena 2003.

Iktar kmieni din is-sena
Għamilna replika ta' l-istatwa ta'

SANTA MARIJA

Għand statwarju rinomat, il-Portugal
Fadal l-ahħar għaxra

*Min hu nteressat ikellem lill-
ispiżjar Joe Abela
Tel: 2156-6170*

Il-Plajja

First Class Guest House
Bar, Restaurant & Pizzeria

BBQ Night every Wednesday 8.00 p.m. onwards Live Music
Pasta & Pizza Night Every Friday 8.00 p.m. onwards Live Music

Self Catering sea view flats also available
call on 2156 3425/2156 3426 Fax: 2156 3427

UNDER NEW MANAGEMENT

Joseph Tabone

Sales, Installation & Servicing
of Air-Conditioners

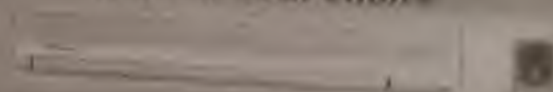

GREE

AIR
Conditioners
2002 Models

High Efficiency
Energy Saving Compressor
Heating, Cooling, Dehumidifying
Super Silent

4 Years Warranty on Parts & Labour
Best after Sales Service
Maintenance & Repair
The Best for All Seasons
GREE is Your Choice

Joseph Tabone
48 DOLFINO ROAD
GOLDEN GATE ROAD, GOSWELL

TEL: 2156 9950

FAX: 2156 1050

WWW.GOSWELL.CO.UK

META T-TUNEŻINI HABTU GHAL MALTA U GHAWDEX FL-1429

kitba ta'

Victor John Galea

1 • Malta u Ghawdex lil Gonsalvu Monroi

Ir-re Alfonsu t'Aragona kellu bżonn il-flus ghax il-Genwizi li kellhom fid-demm għall-Katalani, kienu dahlu shab mad-Duka ta' Angù, li kien thajjar jiret it-tron ta' Napli minn għand ir-regina Giovanna II. Issa din kienet halliet it-tron lil hadd hlief lil Alfonsu.

Għalhekk biex ikollu l-boqxiex halli jarma għall-gwerra l-ewwel li rema bħal xkora saborra kienu l-gzejjer Maltin, forsi ghax dawn kienu meqjusa bħal tarka ta' l-Ewropa fuq il-fruntiera mas-Saraċini u tarka iktar ma taqla' daqqiet iktar tissoda!

Nhar l-20 ta' Jannar ta' l-1421, Alfonsu biegh lil Malta u 'l Ghawdex b'rahan ta' 30,000 fjinorin tad-deheb t'Aragona lil Gonsalvu Monroi. Dan biex ma jurix min kien lil-fatt hallas ir-raham fuq il-kuntratt deher Anton Cardona, imma d-dib ma setax jibqa' mohbi ghax fis-7 ta' Marzu ta' l-1421 hareg għall-berah. Il-bejgh b'rahan kien ifisser li biex ir-re jirkupra l-gzejjer kien ind iħallas is-somma lura. Imma la r-re qatt ma kien se jagħmel dan, meta l-Maltin, u fuq kollox l-Ghawdxin, xi sitt snin wara rvellaw kontra Monroi ghax kien redgħalhom sal-mudullun ta' għadamhom, is-somma kellhom johorguha luma.

Biex forsi nifhem xi jfissru 30,000 fjinorin, li l-Maltin kienu jafuh bhala xurin, nista' ngħid li xurin kien isarraf disa' karnijiet Sqallin. Meta kont tfa-

liet karnijiet Maltin kienu jgħibu żewg soldo u nofs, ftit iktar minn ċenteżmu. Nafu wkoll li 10,000 xurin kienu jgħibu 1466 uqija u 20 rbiegħi. Tletin irbiegħi kienu jagħmlu wqija u sitt ewwieq, kien jgħidli missieri, kienu jgħibu lira u hames xelini jew lira u 25 ċenteżmu. Biss ix-xrunjat Sqallin kienu jiswew seba' darbiet daqs ta' Malta.

Ix-xorti riedet li meta l-imsejken nies ta' dawn il-gzejjer kienu diga' taw 20,000 xurin lil Monroi, fl-ewwel xhur tas-sena 1429, il-hali wella. Kif kien jitqalleb fis-sodda mixhūt, jistenna li tūbda l-hurhara, aktarx li mit-tieqa kien qed jara l-Munġbell li dejjem festa, jekk ma kienx ukoll qed jagħmel xi wahda minn tiegħu. Issa għan-nies tal-medju evu, l-Ema kienet il-bokka ta' l-infern u dawk il-hsejjes herġin minnha ma kenux hlief il-krib ta' l-erwieh mit-lufa u l-ghajax tax-xjaten iqallbuhom!

Għalhekk kif kien mixhūt fuq is-sodda tal-mewt, bil-Patri Frangiskani Arrigu di Blasi jroxx l-ilma mbierak madwaru sa taht is-sodda, biex maffarlu lil Brejbes minn hdejh, Monroi hafer l-ghaxart elef xurin li l-Maltin u l-Ghawdxin kien fadlilhom iħallu biex jgħaqqdu s-somma ta' 30,000. Ghaxart elef xurin mill-ghoxrin elf li kienu qabbzu l-Maltin ried ireggagħhom lura lil min kien harighom, kulhadd skond kemm kien hareg u l-bqija halliehom lis-sultan biex jahseb għad-difiża ta' dawn il-gzejjer li kienu jinsabu fuq il-

“Tax-Xelina”

*For exclusive Men's Fashionwear
& Footwear*

92, Palm Street, Victoria, Gozo.
Tel: 554719

BARGATE

BOOKSHOP
VICTORIA - GOZO

*For all your
stationery
needs. . .*

G. Borg Olivier Str., Victoria.
Tel: 21558645
Mob: 0944 7625

“fruntiera mal-perfdi Saraċini”

Il-konventwal Arrigu di Blasi kellu jahrah harba sa Malta biex jara li l-ghaxart elef xurin imorru għand min kien tassew harigħom. Jien ma nafx jekk dawn il-flus ġewx Malta qabel ma ġew is-Saraċini, jew jekk qattx ġew għax il-karti li waslulna nofs diskors u xejn m'huma ċari. Biss ta' min jistaqsi jekk meta semma lis-Saraċini Monroi setax għaddielu minn mohħu x'seta kien qed jistenna fil-port ta' Tunes billi ġa kellu x-xogħfa ta' sitt snin qabel.

2 • Il-miġja tal-Mori fis-sajf ta' l-1423

Is-sultan ta' Tunes Abu Faris Ghazzu' u s-sultan ta' Sqallija Alfonsu kien ilhom li thawdu mill-1418 meta l-Maltin tkarrbu biex jibnu torri fuq Kemmuna donnhom qalbhom hebrithom. Id-daqqa waslet fis-sajf ta' l-1423 meta l-armata ta' Tunes nizlet ma nafux fejn sewwa, qatlet hafna nies fir-rhula u harqet l-andrijiet li soltu jirtefghu f'Lulju. Għalhekk wiehed jahseb li ġew fl-eqqel tas-sajf. Nafu biss li fost l-ilsiera li qabdu kien hemm l-isqof ta' Malta, Mawru Cali.

Jien nahseb li dak in-nhar it-Tuneżini nizlu San Ġiljan għax Abela jghid li ż-żewġt ahwa tal-familja Manduca, Perellu u Ġakbu, qabduhom il-kursala kif kienu fil-ġnien tagħhom Wied Ballut. Issa fl-1420 dawn jissemnew fost l-ghases ta' l-Imdina. Perellu miet fil-jasar imma lil Ġakbu hallaslu sitin uqija tal-fidwa l-arċidjakni tal-Katidral im-neguzjant Katalan li fdieh Tunes fis-sajf ta' l-1427. Nahseb li dan seta' jagħmlu għax f'Jannar ta' dik is-sena saret il-paċi ma' Tunes. Ġakbu wiret il-ġid ta' Manduca għax sab ruħu wahdu.

Dan ifisser ukoll li Ġakbu Manduca kien l-Imdina meta reġġhu ġew il-

Arkata f'it-Cittadella i' Għawdex ta' żmien l-Aragoniżi meta ġew it-Tuneżini.

Axiak Bros. (Stone Decorators) Ltd.

Prefabricated
Cast Iron Stoves
Steel Fireboxes
Wood burn
Gas burn
Kerosene burn
Fireplace Accessories
Mantelpieces
Fireplace Installers

Tefaje Road
Kewage Industrial Estate
Kewage, Gona, V&A 110

Tel/Fax: +356 2567700
Mobile: +356 9947700
+356 99477066

E-mail: caxiak@vol.net.mt
www.stonedecorators.com

Firewood Importers

Products
Stoves
Stove Surrounds
Natural Stone
Stone Tiles
Marble Tiles

Importers of:

leader nel riscaldamento

JOLLY-MEC
CAMINETTI S.P.A.

JØTUL

Tuneżini fl-1429 u, għalhekk, il-patri Ġormu Manduca, meta, kif se naraw, kiteb fuq dik il-migja xejn mistennija tas-Saraċini, aktarx li sar jaf x'għara minghand niesu u kien jaf xinhu jghid iktar milli jahsbu x'uhud.

Bħalma Abela aktarx sama' b'ulied l-imhalef Toni Manduca minn għand id-dixxendenti tiegħu, kemm aktar kien ta' ġewwa l-patri Manduca li kien nisel l-istess familja u twieled u trabba l-Imdina! Manduca mhux biss kellu t-tradizzjoni tal-familja, imma kien fela l-karti ta' l-Universita', jiġifieri l-gvern ta' Malta ta' dak iż-żmien, fosthom il-memorjal ta' Giovanni Mazara ta' l-1475, dak li jsemmi li ġew madwar 18,000 Mislem fl-attakk ta' l-1429.

Biss, billi Manduca kien nesa d-data eżatta tad-dokument, qal li kien ta' madwar is-sena 1470, data li Kornelju a Lapide hasibha ta' meta fil-fatt ġew is-Saraċini u li bellagħha lil xi storiċi Maltin. Imma Manduca ta d-data tal-migja tas-Saraċini bħala madwar l-1430 li hu basar ukoll mill-karti li kien ra għand l-universita'. Din hi wisq ahjar mill-1427 li ta' Abela, data li kienu jsemmu wkoll xi storiċi sa ma' Mons. Alfredo Mifsud sab id-data eżatta.

3 • Il-hbit tat-Tuneżini fl-1429 skond l-istorja

Billi ż-Zerkexi jghid li t-Tuneżini ġew Malta fis-sena tal-Heġira 832 li għalqet nhar id-29 ta' Settembru ta' l-1429 u Sidor, il-Metropolita Ruten, wasal Sirakuża, il-Hadd, fil-25 ta' Settembru, u l-ghada, xhin niżel l-art, sama' li l-belt ta' Malta kienu dawruha l-Alġerini wiehed jista' jghid li l-Mori waslu hawn jum jew tnejn qabel il-25 tax-xahar, biex wiehed jagħti żmien biżżejjed biex l-ahbar tasal Sqallija, imma sad-disgħa u ghoxrin kien spieċa

kollox.

Filwaqt li Sidor sama' li 63 bastiment Alġerin kienu habtu għal Malta, il-kronista Sanudo jghid li r-re ta' Tunes kien bagħat flotta ta' sebgħin fusta. Fusta hi xini bil-gejb baxx. Biss il-kronisti jghidu li erbghin minn dawn il-bastimenti kienu xwieni kbar, bi tliet qaddiefa kull bank għax l-imqadel kienu twal u tqal. Jekk il-qaddiefa ma kinux ilsiera dawn kienu mdorrija jinżlu l-art mal-bqija ta' l-armata u jitqabdu mas-suldati.

Skond iż-Zerkexi s-Sultan ta' Tunes, Abu Faris Għaẓẓuẓ, lir-rajjes ta' din il-flotta, il-Qajd Ridwan, kien amarlu biex jekk wara flett ijiem ma jirmexxilux jieh u l-Imdina kellu jwarrab minn taht is-swar u jerga' lura Tunes.

Il-kronista tad-Doġi ta' Venezja, Sanudo, jghid li l-ghadu niżel Malta għal għarrieda bil-mohbi u qabad kemm seta' nies mill-irhula. Xi kemm qabad il-kronisti ma jaqblux bejniethom, min jghid 3500, min 3600, filwaqt li Sanudo jtellagħhom għal 4500. Dan ifisser li nqabdu madwar wiehed minn kull hamsa min-nies li kien hawn Malta dik il-habta. Minn studju li għamel il-prof. Fiorini fuq in-Naxxar sab li hamsa min-nies tad-dejma ta' dak ir-raħal, xi żmien wara l-1425 meta saret il-lista, niżżlu li nqabdu. Il-prof. Fiorini jahseb li dan għara meta niżlu l-Mori, Malta il-1429.

X'għara waqt l-assedju ta' l-Imdina fitt jissemma. Sanudo jghid li l-qilla ta' l-ghadu kienet xi haġa ma titwemmminx u li l-kefrijja li wrew il-Misilmin kontra l-Maltin qat qabel ma kienu wrewha kontra l-Insara. Abela jghid li sar hafna tixrid ta' demm u li l-Maltin haffsu prezz qares tar-rebħa fuq l-ghadu li kellu jirtira kollu misthija lejn pajjiżu mnejn kien ġie.

la femme

ladies & teenage boutique

A
new
la femme
outlet open at
Salvatore Psaila
Str. Victoria, Gozo

Tel: 2156 6327, 2156 4215, 9982 9769

Abela wkoll jitrakkonta fatt kurjuż li għaliya jfisser li l-università, iktar milli tghum il-ewwieq li reġġgħalha Monro, kienet imqaxxa wahda sew. Dan jgħid li, fuq ix-xhieda tan-Nutar Grazzjanu Vassallo, fl-1537, waqt l-assedju ta' l-Imdina, lill-kanonku Mikiel Fabro, haduh marid f'gadallett il-Logġa fejn il-Kunsill kien seduta u hemm, wiegħed hwejġu għall-ispejjaż u b'hekk salva l-hajja ta' hafna nies bla għadd. Dnub jahasra li ma nafux kif. Forsi dan il-gid serva biex feda hafna nies mill-jażar.

Għal dak li hu numru ta' ġellieda li kellu l-Qajd Ridwan, Ġanni di Mazara f'memorjal tas-sitta ta' Ġunju ta' l-1475 jgħid li niżlu l-art madwar 18000 Mislem. Billi fl-istess nifs jgħid li l-Maltin kienet ftaqret billi kienet hargel 30,000 xurin biex fdiet ir-ghan li kien hallas Monro, meta żgur li kien ja' li kienu laħqu ngabru biss 20,000, li minnhom forsi nofshom kienu nraddu lura, wieħed irid joqgħod b'seba' għajnejn meta jaqra ċifri bħal dawn. Imma, sfortunatament, m'għandniex ahjar.

Tajjeb wieħed jgħid hawn li fil-memorjal lill-vicerejjiet ta' Sqallija wara l-1429, il-Maltin u l-Għawdxin, biex forsi jaqilghu xi haġa minn dak li kienu jitlobu, dejjem kienu jsemmu l-faqar u l-miżerja li kienu jinsabu fiha htija tal-każ tal-biki tal-miġja tal-Mori.

Fl-ahliarnett minn talbiet li għamlu l-patrijiet Agostinjani Ruma, li hargu għad-dawl il-patri Ġorġ Aquilina u l-prof Fiorini, insiru nafu li l-kunvent li kellhom fuq is-Saqqajja, tafgha ta' gebha mill-Bieb ta' l-Imdina, safa herba waqt l-assedju u li l-patrijiet kellhom idabbru rashom l-Imdina sa ma setgħu jbewġu lejn Sqallija. Jekk il-kunvent hatterwixx il-Maltin biex l-ghadu ma jit-

lax fuq il-bejt u jwaddab gebel, balal jew dardi għal ġewwa jew jekk ġarrlux l-ghadu stess ma ntqalx. Nafu li fl-1551 kienu l-Maltin li hargu mill-Imdina u hatterw il-kunvent ta' l-Agostinjani qabel wasal il-Baxxa Sinam u r-Rajjes Dragutt.

4 • Kien hemm sokkors minn Sqallija?

Sokkors ifisser armata li kienet fiġi bil-bahar minn Sqallija biex iġġieghel lill-ghadu jhalli assedju u jitlaq lejn pajjiżu inkella jiġġeldulu. Matul l-assedju tat-Torok ta' l-1565 wasla Malta żewġ sokkorsi, wieħed, is-Sokkors iż-Żgħir, wasal Malta wara li waqa' Sant'Iermu f'idejn it-Torok nhar it-23 ta' Ġunju, u l-iehor is-Sokkors il-Kbir, li wasal lejlet il-Vitorja. Is-Sokkors iż-Żgħir niżel Hagra s-Sewda wara Malta minn fejn tela' l-Imdina u wara niżel il-Birgu matul lejli muċpar. Is-Sokkors il-Kbir ukoll irhielhu għall-Imdina u did-darba l-ghadu halla l-assedju.

Fil-każ ta' l-assedju ta' l-Imdina, Roberto Valentini jgħid li l-Tuneżini hadu l-Gvern ta' Sqallija tant għal għarrieda li bilkemm kellhom żmien jissellfu mija u sittin uqija minn għand il-Lhud biex jibagħtu l-armi u n-nies armati Malta. Dan mhux biss juri n-nuqqas ta' thejjiya għall-ghadu imma wkoll li kieku l-kaxxa ta' Sqallija kellha taqa' fl-art ma kienet tagħmel l-ebda hoss.

Biss minn dak li kitbu Mons. Alfredo Mifsud u l-prof Wettinger, jidher car li l-gvern ta' Sqallija hejja għas-sokkors bis-serjeta'. Mifsud kiteb li Sidor, il-Metropolita Ruten, kif niżel l-art Sirakuza fis-26 ta' Settembru ta' l-1429 il-portulan qabad il-bastiment, biex, ma' għaxar bastimenti ohra jerbilha għal Malta li kienet assedjata mill-

**DIGITAL
Prints**

DVD AUTHORIZING
COLOUR PHOTOCOPIING

From your Digital Camera:
Smart Media - CD - Diskette

CORDINA PHOTO MARKET *Laboratory*

34, Main Gate Street, Victoria, Gozo tel: 21 556270 / cpmimaging@yahoo.com

1 HOUR PHOTO DEVELOPING & PRINTING

**BUILDING CONCRETE
CONSTRUCTION
& FARMHOUSES
RENOVATIONS**

Hire of High-Up

NATAL FAVA

MOB: 9942 8678

Mori. Il-prof. Wettinger, jghid li Pal-termu, il-gvern arreġta ċ-ċorma ta' bas-timent kbir Venezjan, għaliex il-patrun ma riedx jinnollegġjah halli jiehu s-sokkors Malta fejn il-belt kienu dawruhom s-Saraċini. Kienu thejjew ukoll diet bandalori biex jimxu bihom quddiem l-armata. Wahda kellha pingut il-Kurċifiss, l-oħra l-arma ta' San Ġorġ, patrun ta' Aragona u t-tielet l-arma tar-re. Tlestew ukoll bandalori għat-trumbetti.

Dan kollu juri li l-Gvern ta' Sqallija hejja għas-sokkors bis-serjeta'. Li ma nafux hu kemm fil-fatt dan is-sokkors lahaq inbagħat Malta, għax iż-Żerkexi, kittieb Għarbi, jghid li l-qajd Ridwan kellu ordni mis-sultan ta' Tunes biex jekk wara tliet ijiem ma jilhaqx jiehu l-Imdina kellu jaqbad it-triq u jitleq, kulhadd jibqa' billi ha.

Biss id-diskors taż-Żerkexi, li t-

Tuneżini warbu minn madwar l-Imdina xhin kien ghoddhom haduha lili ma jinżillix għax qabda kursala ta' qat-tani mdorrija jiġġieldu sa l-aħhar mhux lakemm iddawwarhom lura meta l-priża kienet lesta taqa' f'halqhom bħal hajtra misjura. Nghidu ahna meta l-kursala Alġerini dahlu Sant'Iermu lejlet San Ġwann fl-1565, u qabdu xi Nsara hajjin, il-Baxa Mustafa', kellu jixtrihom minn għandhom, biex ikun jiġta' joqtol-hom!

Niftakar li darba Ġanni Bezzina qalli: Min jaf il-leggenda tad-dehra ta' San Pawl nibtitx imħabba l-bandalori li kien hemm fuq is-swar waqt is-sarar? Jien ma nafx jekk kienx hemm bandalori fuq in-swar waqt il-ġlied kif donnu kien jemmen Ġanni, imma jekk kienet laqget niżlet l-armata tas-sokkors zgħir li kellha bandalori, fosthom ta' San Ġorġ.

Għalhekk mhix haġa kbira li mal-lejl

For Exclusive Elegant Wear

Beaver

The Fashion Place

2 St. George's Square,
Victoria, Gozo

Tel: 551287

**VELLA
SERVICE
STATION**

*For Self Service Gasoline
and fine Car Products*

Fortunato Mizzi Street,
Victoria VCT 111, Gozo.
Tel: 556128

waslu l-Isqallin li kif l-ghadu niebah bihom harab malajr malajr u rhielha ghax-xwieni. Biss tghid xi tghid din tas-sokkors tibqa' dejjem mistoqsija li t-twegiba qed tistenna xaqq dawl iehor.

5 • X'gara waqt l-Assedju ta' Imdina

F'relazzjoni dwar tradizzjonijiet li kien sama' minn ghand l-antiki u li kien ha minn kitbiet qodma habta ta' l-1608, Manduca jghid li l-Mori, wara li ssakkeggjaw l-irhula, assedjaw fit-tul lill-Imdina u qabdu hafna nies. Izid li l-Maltin ma kellhomx hliet kanun ghal kull naha tal-Belt. Minn dak li nstab dan l-ahhar jidher li flok il-lamberżuni l-kanun kienu jisparawh minn toqba fis-sur filwaqt li l-bumbardier kien joqghod mohbi wara lqugh m'oghlih b'rewwieha dejqa u tawwalija biex ikun jista' jara fejn jispara. B'xorti tajba l-bumbardier Nisrani laqat il-kanun wahdieni li kellhom il-Misilmin u qerdu. Dan qata' qalb il-Mori, li biex jinku qabel telqu harqu l-irhula u s-sigar taz-żebbug. Sa dak iż-żmien Malta kienet taghmel biżżejjed żejl biex tiddobba u tibghat barra.

Wara dan Manduca jirrakonta l-istorja tal-hobż frisk li l-Mori baghtu lill-Maltin u kif dawn gabu l-halib tannisa li kienu jreddghu, ghamluh gbejniet u baghtu l-hobż lura lill-ghadu bi gbejna fuq kull wahda biex juruh li l-Imdina kellhom ikel biżżejjed biex iżommu fit-tul.

6 • Id-dehra ta' San Pawl skond Manduca

Manduca jghid li meta l-Maltin kienu qatghu qalbhom minn kull sokkors ghamlu weghda li kull sena jmorru pellegrinagg nhar San Girgor ghall-ibghad knisja li kien hemm mill-Imdina, jigifieri Santa Katerina taz-

Zejtun il-qadima. Is-sokkors wasal mis-sema meta San Pawl, Sant'Agata u hafna qaddisin ohra, kollha b'illmez ileqq u armati hargu mas-sebh mill-katidral ghall-armata Saraċina. Il-mori bdew jisparaw id-dardi ghalihom bil-ballastri, imma dawn bdew iduru ghal fuqhom stess u joqtluhom. Il-kap ta' dawn il-qaddisin li kien riekeb fuq ziemel b'xabla f'idu rasshom tant li daru u harbu lejn ix-xatt fejn rikbu l-fusti u salpaw.

Biss Manduca jghid li l-Maltin ma kienu raw xejn minn dan ghax din kienet vizjoni ta' wiehed li ghadda l-lejl jitlob il-katidral ta' l-Imdina. Imma meta t-Tuneżini rikbu l-fusti staqsew lill-Maltin li kienu qabdu lsiera kif la kellhom daqshekk nies tal-ġlied qalbi-ena damu daqshekk biex hargu ghalihom u harrbuhom.

Aktarx li f'dawn it-tradizzjonijiet tax-xjuh iktar minn grajja wahda dahlu fuq xulxin. Manduca jghid li x-xjuh hadd minnhom ma kien jaf sewwa meta gara dan. Billi dal-miraklu ghall-ewwel jorbtu mal-vara tar-rham ta' Sant'Agata u wara li jsemmi d-dehra ta' San Pawl ma' Sant'Agata u qaddisin ohra, jerga' jsemmi li f'dan l-assedju jew f'xi iehor li ma jafux meta gara, kienu qieghdu l-istatwa ta' Sant'Agata fuq is-swar u qeghdulha wieċa lejn il-ghadu daret wehidha lejn il-Belt, grajja li nafu li sehhet il-assedju ta' l-1551, wiehed malajr jafhom kif it-tradizzjonijiet bdew jithawdu u dawn ta' l-1429 dahlu fuq dawka ta' l-1551.

Hekk ukoll il-qaddisin lebsin l-armatura tleqq iharbru lilhom hi tiskira ta' dak li gara nhar it-13 ta' Settembru ta' l-1565 meta l-Bâxa Mustafa' tala' bit-Torok ghall-Imdina fejn is-suldati tas-Sokkors il-Kbir bil-kurazzi jleqqu

fix-xemx kienu jistennewhom biex grew urajhom sa San Pawl il-Bahar u qatlu kemm felhu minnhom.

7 • Kif niżlu l-Tuneżini skond Ninu Caruana

Ninu Caruana (1837-1907), fir-rumanz Ineż Farruġ li hareġ fl-1889, filwaqt li ha l-istorja tal-hobż u l-gbejniet, tal-kanun, tal-hruq tas-siġar taż-żebbuġ, l-ghajjuna ta' San Pawl u l-weghda ta' San Ġirġor minn Manduca, ġabar xi tradizzjonijiet li billi kien għadda hafna żmien minn fuqhom aktarx li setghu ntqalu għal xi hbit iehor tal-Mori jew tat-Torok.

Caruana jibda biex jgħid li kif it-Torok, kif isejhillhom, niżlu l-art ma kien baqgħalna l-ebda tifkira. Ix-xwieni ta' l-ghadu donnhom dahlu lil-fliegħi u niżżlu n-nies Kemmuna. Im-bagħad filwaqt li wrew li riedu jinżlu l-Marfa u r-Ramla tal-Mellieħa, fl-istess waqt xwieni ohra dahlu San Pawl il-Bahar, Wied il-Għajn u Marsaxlokk. Dan għax dam żmien jingħad li l-Mori telghu darbtejn bi tmint elef ruh mill-Għadira sa fejn l-Għar tal-Madonna u d-darbtejn reġġgħu hom lura l-Maltin.

Billi l-ghedewwa niżlu bnadi ohra d-dejmiet mill-Mellieħa sa Tarf il-Għases, jiġifieri Sant'Iermu, issejhu biex jidhlu 'l ġewwa halli ma jdawruhomx il-Mori u jaqtgħulhom it-triq għall-Imdina. Iżid li baqgħet tissemma kif it-Tuneżini habtu għall-Maltin fejn it-Tarġa tan-Naxxar biex jaqilgħu hom minn fuq it-Triq tar-Rabat. Għalhekk biex ma jiġrix dan ingabar kulhadd wara s-swar ta' l-Imdina.

8 • U Ghawdex?

F'lista ta' talbiet li l-universita ta' Malta ressqet quddiem il-vicirejiet ta' Sqallija nhar is-sitta ta' April ta' l-

1418, il-gvern ta' Malta talab l-ghajjuna tagħhom biex ma jhallux lis-Saraċini jeqirdu lill-gżiritna bħalma kienu qerdu lil Ghawdex u ġabuh fix-xejn. Billi l-kursala tal-Maghreb kienu qed jistahbew wara Kemmuna bil-justi tagħhom biex minn hemm jaqbu fuq xi xprunara, u d-dghajsa tal-pass, ta' Ghawdex. La ma kenux se jmissu l-bwiet tas-sultan, il-vicirejiet ma qalux le u wegħdu li jgħinu skond ma kien ikun possibbli għalihom. Tant għenuhom dawn iż-żewġ bradax lill-Maltin li t-torri fuq Kemmuna ma telax qabel l-1618, mitejn sena bil-magħmul wara!

Jekk l-Ghawdxin kienu ġew fix-xejn sa l-1418 kemm iktar habtu hażin meta fl-1421 xtrahom b'rahan Monroi u ried igħib il-ghoqda li hareġ habba b'habba u iktar minn fuq daharhom. Komplew ftaqru bil-flus li kellhom johroġu biex fdew pajjiżhom minn fl-1429. Kull ma kien jonqos kienu t-Tuneżini li ġew biex jikinsu kollox u lil kulhadd. Kull Ghawdxi seta' jgħid li minn musmar sar grampun u li issa kien qiegħed kif għandu jkun, għax kienu waqgħu f'faqar mill-agħar.

Biss jekk x'għara Malta fuq il-miġja tas-Saraċini nafu daqstant flit kemm inqas nafu x'għara Ghawdex. Wara dik it-taptipa li qala' Malta, is-Sultan t'Aragona, fl-1432 rama flotta Barċellona u ohra Majjorka, li salpaw it-mejn għal Sqallija fejn ziedu l-bastimenti u għamlu l-muna biex telqu minn Sirakuza nhar it-mejn t'Awwissu. Waslu Ġirba nhar Santa Marija fejn tqabdu ma' Għažzuż li halla xi 3000 bejn mejta u priġunieri. Fl-20 ta' Settembru l-flotta waslet Malta għax

Tel: 553885 552688 Fax: 553885

BELLUSA

MARIO J. BUGEJA
CHAIRMAN

Gozo Address: N.B. Borg Olivier Street, Victoria, VCT 101.
Malta Address: Garage No. 2 & 3, Clearance Street, Msida.

DOLCERIA

40a, Savina Square,
Victoria, Gozo.
Tel: 553481

IGNAZIO CUMI
We accept orders for:
Weddings, Engagements, Parties & all special occasions
SPECIALIZED IN NOUVEAU

Pio's Antiques SHOP

OPENING HOURS
Monday - Friday
4.15p.m. - 6.15p.m.
Saturday
9.00a.m. - 12.00a.m.

Capuchin's Road,
Victoria - Gozo.
Mob: 9922 8468
9922 8439

FINE FOREST

For all kind of Real Furniture
with affordable prices

Joseph Borg
'67' Piazza l-Assodju
ta' Ghawdex 1551
Victoria, Gozo - Malta

Tel: (00356) 563172
Fax: (00356) 565665
Mob: 0984 0345

BROOKIES

RESTAURANT

Your hosts: David & Paul Fenech

3, King's Quay, Victoria, Gozo, Malta. Tel: 21580734 • Fax: 21580735
Mob: 99154023 • www.brookiesgozo.com

EXPO CHIC

Specializing in Picture Framing

Various styles of wooden frames
Modern and antique prints
Hand finished quality lithographs

3, Republic Street, Victoria.

Tel: 21 554398 Fax: 21 562600

naqasha l-ikel u l-ilma. Kif kienet sorġenta fil-Fliegu ta' Ghawdex, ir-re sama' li kienu qabdu 'l ibnu Pietru u bilgri bilgri rielha ghal Sirakuza fejn wasal nhar San Mikiel.

Nahseb li kif kien Ghawdex, l-Ghawdxin ghamlu l-almu u bdew irahhmulu u jitkarrbulu. Nizzlu t-talbiet tagħhom f'memorjal li bagħtuh Messina mal-ġurat Ġanni Vigiles. Billi t-talbiet ta' l-Ghawdxin tista' tghid li jaqblu f'kolloxx ma' tal-Maltin li saru fl-istess żmien wiehed jista' joqghod ċerti li, jekk ma kienx l-istess nutar li kitibhom, kienu f'lehma żgur bejniethom x'għandhom jiktbu. Dan il-memorjal ir-re rah fl-aħħar t'Ottubru, ġurnata wara li kien ra t-talbiet tal-Maltin.

Aktarx li l-Saraċini wara li telqu minu Malta kif kienu fil-vernja niżlu Ghawdex. Ghawdex ma kienx imraħhal bhal Malta. In-nies kienet miġbura wara s-swar tal-Imdina ta' Ghawdex jew fir-Rabat tagħha. Kull ma kellhom jagħmlu r-Rabtin malli ddoqq in-nafra bil-qanpiena l-kbira tal-Matrici, mghaġġla mghaġġla, jerhulha għal erbgħa lejn it-taraġ tal-Belt u jidhlu ġewwa.

Lill-Ghawdxin, is-Saraċini qabduhom l-ifrat kolla u għalhekk ma hallewllhomx biex jahartu r-raba' biex jizirghu qoton, xgħir u mahlut. Milli jidher xi haga ta' bhejjem ohra bhal nħaġ, mogħoż, u ħnieżer hallewllhom għax talbu biex ikunu jistgħu jbigħuhom Sqallija bla ma jħallsu dazju, biex b'dak li jdaħħlu minnhom jgħibu x'jieklu. Billi l-ħnieżer għall-Misilmin ħram żgur li dawn ma ssug-

rawx imissuhom. Dun Franġisk Agius (1712-1770) jgħid il-qawl: Hanżir tajjeb Ghawdxin, jgħodd ukoll għall-bhejjem l-ohra għax il-mergħa tajba.

L-Ghawdxin talbu wkoll biex il-qmuħ li kienu jixtru minn Sqallija ma jħallsulhomx dazju u ma joqogħdu jitolbu s-sensja ta' hadd biex jixtruhom. Sa hawn ir-re ma qalx le, imma meta talbuh mitejn modd, jiġifieri tmien mit xkora, qamh biex jahznuh fil-fosos li kellhom mis-swar 'il ġewwa, billi beżgħu li jerġgħu jigu l-Mori. Ma riedx, għax, qal, li ma kienx jaf xi bżonn jista' jkollu hu stess. U xhin talbuh biex it-tgħam li jingabar mir-raba' tal-Gvern jibqa' Ghawdex ma qalx le, imma qalilhom li jekk il-Maltin ikollhom bżonn kellhom iħalluhom jehduh.

Billi Ghawdex kien flaqar u nqered għal kolloxx talbuh biex id-djun li kienu għamlu l-Ghawdxin tal-ħames soim minn meta ġew is-Saraċini, jiġifieri sa l-1434, ma jtellgħuhomx il-qorti biex iħallsuhom lura. Avolja r-re kien ra b'għajnejh li l-Ghawdxin kienu ġew lampa stampa tad-devot, kif kienet tghid ommi, ma qabilx ma dan għax qal li ma kenitx haġa ġusta.

Dan kollu dak li wiehed jista' jiehu minn dan il-memorjal ta' l-1432 dwar l-inżul tat-Tuneżini f'Ghawdex fl-1429.

© Victor J Galea
Ir-Rabat, Ghawdex
Id-9 ta' Ġunju tas-sena 2003

TROVARSI

*THE BOUTIQUE
FOR ALL THE FAMILY*

Market Street, Victoria,
Gozo, Malta. Tel: 555834

Perfumery & Skin Care

Vanity Case

140 Republic Street, Victoria, Gozo,
Tel/Fax: 2155 6164 - 9988 5320

JOSEPH'S EXCAVATIONS

- Bobcats and Mini Excavators
- Dumpers
- Specialized on Basements, Water
- Reservoirs, Swimming pools Etc...
- All General work, which is hard to get to

No job is too Big or too Small

'Samara' Wied Sara Street,
Victoria VCT 108, Gozo.

Tel: 2155 8770 - Mob: 9942 7960

IL-MADONNA MTELLGHA S-SEMA BIR-RUH U L-ĠISEM

Kitba ta'
Anġlu Xuereb

Il-Madonna ngħatat privileġġi mingħand Alla għall-ġlorja ta' Sidna Ġesù Kristu. U proprju dawn il-favuri laħqu l-milja tagħhom meta Marija tteggħet is-Sema bir-ruh u l-ġisem.

Missjoni mill-aktar nobbli

Il-missjoni tal-Madonna kienet kbira u nobbli b'tali mod li fiha kellu jtnissel u jtwelid Sidna Ġesù; it-tieni Persuna tat-Trinità Qaddisa. Għalhekk Marija nbelset minn kull tebgħa tad-dnub tan-nisel, imghollija għad-dinjità ta' Omm Alla filwaqt li baqgħet Vergni pura qabel it-twelid, waqt it-twelid kif ukoll wara. Alla nkuruna dawn l-ghegubijiet mal-Madonna billi ma halliex lill-ġisem tagħha jithassar fil-qabar, iżda qajmu mill-mewt.

Dan jaffermah b'mod ċar il-Papa Piju XII fil-Kostituzzjoni Appostolika *Munificentissimus Deus*. Ighid: "immissa mingħajr dnub, vergni l-izjed perfetta fil-maternità divina, l-imsiehba nobbli tar-Redentur divin li kaseb rebħa totali fuq id-dnub u l-konsegwenzi tiegħu, li-ahħarert zasbet, bħala l-milja tal-privileġġi tagħha, illi tkun preservata mit-tassir tal-qabar u bħal Binha, li rebħa l-l-mewt, tiġi mehuda bil-ġisem u r-ruh fil-ġlorja tal-ġenna" (Parag. nr. 40). Għalhekk jixraq li naraw l-fieks kienet jikkonsistu dawn il-privileġġi u għażi li għalihom kien jixraq li tittehed is-Sema bir-ruh u l-ġisem.

Immakulata

Il-Madonna nbelset minn kull tebgħa tad-dnub tan-nisel. Dan jfisser li għalkemm twelidet minn raġel u ta' mara b'mod normah, madankollu ma ttebgħetx bid-dnub tan-nisel. Jissejjah tan-nisel għax il-bniedem jirtu malli jtnissel, iżda Alla ried li l-"Arka tat-Testment il-Qdid" ma tiċċappaxx b'dan id-dnub. Għalhekk għall-meriti futuri ta' Sidna Ġesù Kristu ma hallihiex tittebba' b'dan id-dnub. Il-Krisja damet haġna b'fex fehmet sewwa dan il-privileġġ.

Santu Wistin fil-kontroverżja tiegħu ma' Pelagju, sahaq li l-Madonna ma għandhiex tiġi bl-ebda mod assoċjata mad-dnub. Iżda ma setax iħoll il-kwistjoni jekk hija wiriex id-dnub tan-nisel, billi San Pawl jgħid li id-dnub lahaq il-bniedmin kollha. Madwar is-sena 1128 Patri Eadmer minn Canterbury warrah l-oġġezzjonijiet ta' Santu Wistin u sahaq, li kif il-qasna ttrabba fil-qoxxa mingħajr ma timggħes, hekk ukoll il-Madonna ma għetx imtebgħha' bid-dnub tan-nisel. Il-Beatu Gwinn Duns Scotus hareġ b'dan l-argument: "Alla ried, Alla seta u Alla għamel". Fl-aħħar il-Beatu Piju IX permezz tal-Bulla *Ineffabilis Deus* afferma b'mod mfallibbli din id-duttrina. Il-Papa Piju XII fil-Bulla *Munificentissimus Deus* jorbot il-privileġġ ta' l-Immakulata ma' l-Assunzjoni b'dan il-mod: "Permezz ta' privileġġ uniku, rebħet id-dnub

Coney Island Bar

*Jawguraw il-Festi t-Tajba lill-
klijenti tagħhom...*

13, Sir Adrian Dingli Street, Victoria
Tel: 551289

For Best Quality Fresh & Frozen Meats
Stop & Shop at:

Car Park Butcher
and also
**Fresh Fruits &
Vegetable**

Now Open from Tuesday to
Saturday
Gorg Borg Olivier Str., Car Park -

SUPERSPECS
opticians

28 Main Gate Street,
Victoria, Gozo.
Tel. 21550039
Tel./Fax: 21551242
Mob. 99822770

Committed to be the best value opticians, offering professional
eye care needs at affordable prices.

Dispensing Optician: Mr. Joseph P. Gatt J.D.O. (Land)

	• Fasan	Optical Frames
	• Quarks	
Sun Glasses	• FCUK	Contact Lenses & Solutions
	• F.Connection	Sterilising Of Contact lenses

Appointment For Eye Testing and Examination

minhabba l-Konċepiment Immakulat tagħha, u b'dan il-mod ma kenitx suġġetta għat-tahsír tal-qabar, u ma kellhiex għax tistenna sa l-ahhar taż-żmenijiet għall-fidwa ta' ġisimha" (*Munificentissimus Deus*, parag 5).

Omm Alla

It-tmissil Immakulat ta' Marija kien biss preparazzjoni biex hija ssir Omm Alla. Fil-milja taż-żmenijiet Alla bagħat lill-Anglu Gabriël għand Marija biex jagħmlilha l-istedina biex issir Omm Alla. Il-Madonna quddiem dan il-misteru kbir ta' l-Inkarnazzjoni qalet lill-anglu: "kif jista' jsir dan minni ladarba jien ma naghrafx raġel" (Lq 1,34), iżda l-anglu weġibha: "l-Ispirtu s-Santu jiġi fuqek, u l-qawwa ta' l-Ogħla tghattik, għalhekk dak li jitwielled ikun qaddis, jissejjah Bin Alla" (Lq 1,35). Hija aċċettat l-istedina ta' Alla permezz ta' l-anglu Gabriël filwaqt li qalet: "Hawn hi l-qaddejja tal-Mulej; ha jsir minni skond kelmtek" (Lq 1, 38). Minn dak il-hin stess Sidna Ġesù Kristu tmissel fi hđanha u għalhekk hija saret Omm Alla. Forsi wiehed jistaqsi: Kif il-Madonna hija Omm Alla ladarba bl-"Iva" tagħha tmissel biss Sidna Ġesù Kristu? Iżda billi Ġesù huwa t-tieni Persuna tat-Trinità Qaddisa, il-Madonna jisthoqqilha tissejjah Omm Alla. Jekk naqraw l-istorja tal-Knisja niltaqghu mal-kriżi Nestorjana.

Nestorju, il-patrijarka ta' Kostantinopli, ċaħad b'mod uffiċjali li l-Madonna kienet Omm Alla. Sejjilha Omm Sidna Ġesù Kristu. Fil-Knisja ngalghet kwistjoni kbira u nhallet permezz tal-Konċilju ta' Efesu (431) li ddikjara li Marija hija tassew Omm Alla.

Dejjem Vergni

Kif rajna, il-Madonna kienet verament Omm Ġesù. Tnissel permezz ta' l-"Iva" tagħha f'ġufha u kienet hija stess li tatu t-twelid. Għalhekk hija kienet Ommu fil-veru sens tal-kelma. Iżda fl-istess hin Sidna Ġesù Kristu kien Alla sa minn dejjem u tnissel fil-milja taż-żmenijiet bħala bniedem permezz ta' miraklu ta' l-Ispirtu s-Santu.

Għalhekk kemm fit-tmissil, fit-twelid u wara t-twelid baqgħet dejjem vergni. Għalkemm fl-istorja tal-Knisja nsibu xi movimenti jew persuni li ċaħdu l-verġinità tal-Madonna, madankollu din hija dōmma tal-fidi. Dan ifisser li l-Knisja ttipponihelna biex nemmnuha.

B'dan il-mod bosta Santi Padri raw li kien jixraq li l-Madonna, li kienet dejjem vergni tittella' s-Sema, bir-ruh u l-ġisem. San Ġermanu ta' Kostantinopli jgħid: "Kien impossibbli, li l-ġisem verġinali, l-ghamara fejn Alla għalaq lilu nnifsu, it-tempju mogħti l-hajja mid-Divinità ta' l-Iben Uniku tagħha, jibqa' magħluq fil-qabar tal-mejtin" (San Ġermanu ta' Kostantinopli, In Dormit., PG 98, 345). Il-kittieb pseudo-Wistin jgħid b'qawwa kbira: "M'hemm xejn aktar faċli li nimmaġina li wara li mmut ġismi jiġi mikul mid-dud. Iżda bl-ebda mod ma rrid nahseb li l-istess xorti tmiss il-ġisem l-aktar pur ta' Marija, dak l-istess ġisem li minnu Kristu ha ġismu sabiex jagħmlu l-ġisem ta' Alla" (Pseudo-Augustinus, De Assumptione, 6, PL, 40).

Kien jixraq li tittella' bir-ruh u l-ġisem

San Ġwann Damaxxenu b'mod mill-aktar elokwenti jkompli jfissirna argu-menti favur l-assunzjoni tal-Madonna:

TALISMAN + plus

4/6 Triq Sant' Ursula
Rabat, Ghawdex,
Tel: 2156 4071

ghal għażla kbira ta' loose furniture f' injam solidu
kull xorta ta' anġli dekorattivi
stokk għdid ta' ward artifiċċjali mill-isbah
lampshades
porcellana orjentali mpittra bl-idejn

u hafna aktar...

Għand TALISMAN PLUS l-aktar għażla....

...dejjem bl-orhos prezz!!

99a, Palm Street, Victoria, VCT 103,
Gozo, Malta.
Tel/Fax: 2155 7430 Mob: 9985 7762
Email: michaelgrech@waldonet.net.mt

CHERISH MEMORIES

by Maria Spiteri
Mons. Farrugia Str, Rabat.

*Lastest selection of:
Souvenirs, Invitations for
Wedding Baptisms, Holy
Communion, Confirmation
and other occasions*

*Also a wide range of gifts
And home decor.*

Tel: 21565959 - 21557635

"Kien jehtieg li dik li fit-twelid ta' Binha zammet bla mittiefsa xhubitha, wara mewtha żżomm bla mittiefes ġisimha. Kien jehtieg li dik li gabet fi bħanha bhala Binha lil dak li jista' koll-oxx, ikollha l-ghamara tagħha ma' Alla. Kien jehtieg li li l-gharusa li l-Missier għażel għalih, tghammar għal dejjem f'kamartu. Kien jehtieg li l-Omm ta' Alla jkollha dak kollu li hu ta' Binha, u tkun meqjuma mill-flejjaq kollha bhala Omm Alla u qaddejja tiegħu" (Ara Papa Piju XII, Kostituzzjoni Appostolika Munificentissimus Deus, AAS 42 (1950) 760-769)

Għalhekk dawn il-grazzji kollha garrbuha b'mod speċjali lejn Alla. Għaldaqstant it-Tluġh tagħha fis-Sema huwa l-inkurunazzjoni tal-privileġġi l-

ohra u l-grazzji li bihom kienet imzejna.

Domma tal-Fidi.

It-Tluġh tal-Madonna fis-Sema hija wkoll domma tal-fidi. Din giet ipproklamata solennement mill-Papa Piju XII fl-1 ta' Novembru 1950. Proprju l-festa ta' Santa Marija li tahbat fil-15 ta' Awwissu hija ċ-ċelebrazzjoni ta' dan il-privileġġ li għamilha tixbah aktar lil Kristu.

Jalla bhala nsara nagħrtu nitgħallmu aktar dwar il-persuna tal-Madonna u nhobbuha aktar b'qima vera u sinċiera. Kif il-veritajiet dwar il-Madonna jixhtu dawl fuq il-hajja ta' Kristu, hekk ukoll il-qima tagħna lejha għandha tressaqna lejn l-Iben ta' Alla magħmul bniedem.

Paradise

Travel and Property Services Limited
38, Saint Sabina Square, Victoria, VCT 104, Gozo, Malta.
Tel: 562025, 558918, Fax: 562026 Mob: 0949 6277

We offer:

- Special Prices to America, Canada, Australia • Organised Tours
- Honeymoon Specials • Special Holidays for 18-35 year old
- Car-hire • Taxi Service Motor & Travel Insurance • Cruises
- We are also Real Estate Agents • We help you sell or buy your next home.

PLAYPEN

Toys & Stationery

30, Main Gate Street, Victoria, Gozo. Tel: 2156 1107

Toys, Gifts & Novelities, Cards for all Occasions
Designer Satchels & Accessories, New Back to School Stock just arrived,
Coloured & B&W Photocopy, Binding & Lamination
Goggles & Flippers & Swimming Aids.

"Everything under one roof"

Just

*THE SHOP FOR MOTHERS TO BE,
CHILDREN AND BABIES.*

Office
Mate

Borg Geritu Street, Victoria, Gozo

Tel./Fax: 21 556 381

Mob.: 79 028 028

Email: info@office-mate.com

Web Site: www.office-mate.com

the computer and stationery shop

Computer Sales & Maintenance

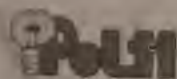
Computer Accessories

Photocopying at special rates

Office supplies

Laminations up to A3

Binding

Agent

**SMART CARDS
ACCEPTED**

IL-VOLONTARJAT FROTT L-IMHABBA TA' L-AHWA LEJN L-AHWA

kitba ta'
George Mercieca

"Jien tajtkom eżempju, biex kif ghamilt jien maghkom, hekk taghmlu intom ukoll" (Gw 13,14-23).

Il-hniena ta' Alla hija kbira u infinita. twasslek fejn trid hi. Hekk ghandu jkun il-veru dixxiplu tal-Mulej, li jaččetta dak kollu li jiġi fil-hajja, il-ferh, id-dwejjaq u t-tbatija. Ilkoll nafu li kull esperjenza li nghaddu minnha hija grazzja minn Alla. Proprju kienet ir-neda divina li wasslitni biex niehu d-deċiżjoni biex nitla' ma' shabi tal-pre-seminarju sa Messina f'Ġunju 2002. Mill-parroċċa taghna konna jien u John Meilak Gauci, flimkien ma' shabna l-oħra minn diversi parroċċi Ghawdxin, fosthom mir-Rabat stess.

F'jum is-Solennità Liturgika ta' Gwanni l-Battista lkoll kemm ahna hallejna xtutna ghal ġimgha, biex immorru naghmlu xoghol ta' volontarjat ma' hutna l-bnedmin fil-Casa d'Ospitalità, Collereale f'Messina. Konna grupp ta' madwar erbatax- il ruh, ilkoll Ghawdxin, illi tlajna biex naghmlu din l-esperjenza sabiha bhala parti mill-formazzjoni taghna fil-pre-seminarju. Ilkoll konna mmexxija minn Dun Joe Zammit, li hu inkarigat mill-pre-seminarju tad-djoċesi Ghawdxija.

Matul dik il-ġimgha, jiġifieri mit-Tnejn 24 ta' Ġunju sat-Tnejn 1 ta' Lulju kelli x-xorti kbira li waqt it-talb nimmedita l-vanġelu ta' l-imghallem taghna Sidna Ġesù Kristu. Matul dawn

is-sebat ijiem konna niċcelebraw ta' kuljum l-Ewkaristija flimkien, ġieli wehidna, u ġieli man-nies stess. Laqtitni hafna l-partecipazzjoni tan-nies waqt il-quddiesa f'jum San Pietru u San Pawl. Il-partecipazzjoni taghhom, l-attenzjoni u anke l-mod kif jorganizzaw l-Ewkaristija ma tistax tispjegahom tant kemm huma mumententi sbieħ. Il-ġurnata konna nibdewha dejjem bit-talb tal-Lawdi u t-Tifhir ta' Sbiħ il-jum għall-habta tas-7.30 a.m. Wara, konna niehdu l-breakfast u fi tmiemu konna nitqassmu fi gruppi ta' thietta jew erbgħa biex immorru nżuru lill-anzjani f'sulari differenti. Għadni niftakar sew, li l-post ghandu tliet sulari kbar hafna. Konna naghmlu nofs ta' nhar shih nitkellmu maghhom, nifthu qalbna maghhom, naghtuhom xi parir jekk kien ikollhom xi problema, u fuq kollox nilagħbu maghhom. Kienu jhossuhom kuntenti hafna bil-preżenża taghna. Kienu jsibu l-faraġ u l-wens fina. M'hux l-ewwel darba li jien personalment kont noqghod nitkellem ma' wiehed minn-hom ghal madwar tliet sigħat shah. Xejn ma kont niddejjaq, ghax anki l-preżenża tiegħi u ta' shabi kienet biżżejjed għalihom. Proprju hawnhekk ftakart fi kliem Ġesù meta qal: *Min jilqa' lilkom jilqa' lil, u min jilqa' lili jilqa' lil dak li bagħatni*. Dak il-hin dejjem kont ngħid li issa wasal il-mument li nitkellem ma' Ġesù. Vera-

CITADEL VIDEO COMMUNICATIONS

Still Photography, Radio & Television Productions

The best caterers for sights and sounds of Gozo

You Name It ... We Do It ... From Weddings & Family Occasions to International Productions

The only Gozo based facility catering for

Domestic and Professional VHS, Super VHS & Hi 8 Video

as well as Broadcast U. Matic High Band SP and Betacam SP video format

For more information contact us at

By The Bastion Road, Victoria Gozo MALTA

Tel/Fax: (356) 551 936 - E-Mail: cvc@orbit.net.mt

Issa Tista Thawwar il-Borma Bhal Dari

Issib Hwawar, Hxejjex Aromatici, Frott
Imqadded ghal-Helu u Prodotti ohrajn ghal-Ikel

14 - 15 KERCEM ROAD, VICTORIA, GOZO.

TEL: 562160

Rapa Aluminium

Contact: J. Rapa

N.B. Dawwara Street,

Victoria, VCT 104,

Gozo - Malta

Tel: 2155 4149

Fax: 2155 9414

Mob: 7905 8058

ment f'dawn l-anzjani u fit-tbatija ta' whad minnhom tara lil Kristu.

F'nofsinhar konna niltaqghu għall-ikel, u wara nofsinhar konna nistrieħu fit, imbagħad filgħaxija niċċelebraw il-quddiesa flimkien, ngħidu l-Għasar u nohorgu fit induru madwar Messina, u middevertu flimkien. M'hux l-ewwel darba li għidna xi ħajta bejnietha, u konna nispiċċaw nidhku! Kienet esperjenza li ma ninsieha qatt. Nista' ngħid li s-sorijiet ta' hemmhekk laqghuna tajjeb haħna, flimkien mat-tabib Bontempo u martu, u ta' dan haqghom prosit u fuq kollox grazzi. Kienet esperjenza li lili personalment kompliet issaħħaħli u thegħighi l-vokazzjoni tiegħi u qalbi għal Kristu. Xi kultant, aħna forsi ma nintebhux u ma nagħtux importanza bizzejjed lill-Kelma ta' Alla, iżda meta tghaddi minn esperjenza bħal din, tibda tinfletti l-Vangelu mingħajr ma trid. Kont nieħu pjaċir nitkellem magħhom, għaliex ma' kull wieħed u waħda li liqajt it-tbissima ma naqsitx minn fommhom. Hadd minnhom ma kien imdejjaq, morda u mħumiex, il-koll ferħana bina u fuq kollox għax huma magħquda mal-Mulej.

Bla dubju, l-aktar mumentu sbieħ ta' din l-esperjenza kienu l-mument tat-talb flimkien matul il-ġurnata, il-laqgħa tagħna ma' Ġesù fl-Ewkaristija permezz tal-Quddiesa u t-tieni laqgħa tagħna ma' Ġesù permezz taż-żjara ta' kuljum li dawn l-anzjani simpatiei. Il-koll konna familja waħda fi Kristu, il-koll kien aħna kien għan wieħed, li naqdu lil Kristu f'butna l-bnedmin, għax il-koll emnunna li meta taqdi lill-Proxximu tiegħek, jingħatalek għal mit darba iktar. Proprju hija grazzja kbira li Alla qed isejjah daqshekk zgħażgħ b'leħ jinxu warajh, Persważ li shabi u

Il-grupp fi Sqallija

jien żammejna 'statement' wieħed quddiem għajnejna, li *Jeju mejn jew dieta jkunu miġbura f'isnu, hemm inkun jien f'nofshom*. Fl-aħħarnett, nixtieq ngħid grazzi lill-Mulej, u fuq kollox lill-patruna tagħna Santa Marija talli kull mument jiehdu hsiebi, u jmxexxuni u jagħmlu minni dak li nixtieq qalbhom. Fuq kollox, dan hu l-veru misran ta' Kristu, li jħalli kollox f'idejħ, u jinxu warajh permezz ta' ommu Marija Assunta. Persważ li minn din iż-żjara hareg haħna frott spiritwali, u ta' sodisfazzjon kbir. Fl-aħħar u mhuq l-inqas nixtieq ngħid li tiffkora ta' din il-mawra tagħna f'Messina għandna nsibu x-xbieħa tal-Beatu Annibale M. Di Francia, beatu magħruf f'Messina, li John Meilak u jien bi hsiebna li nirregalawha lill-mużew tal-Katidral.

CELEBRATE YOUR WEDDING IN STYLE

AT THE KEMPINSKI SAN LAURENZ RESORT & SPA, GOZO.

EXCEPTIONAL VALUE

Free honeymoon
at exclusive
worldwide
destination.

Add the exclusive and stylish location of the Kempinski Resort & Spa in Gozo to the magic of the greatest day of your life. Our professional planners and your wish list are from an island to an outdoor large-scale reception, and even smaller sized functions in a more private atmosphere. Give us a call, and we'll guarantee how we can transform your wedding day to one which everyone will remember. For further information, please contact our wedding coordinator Tel: 2211 5712 or email: bonnie.l@kempinski.com

Unit 27, Pjazza San Lawrenz GħD, 104 Gozo, Malta
Tel: +356 2141 0000 - Fax: +356 2141 6003 - E-mail: kempinski@kempinski.com
www.kempinski.com

F'JUM IL-FESTA TA' SANTA MARIJA

Mis-sema niżlet warda
Li fewhet kullimkien,
Bir-rieha hielwa taghha
Hi żejnet il-holqien.

Hi dehret fost in-nisa
Imbierka mill-Mulej,
Biex meta jasal żmien
Hi tkun omm il-Peddej.

Ghalxejn il-ghadu qanqal
Gwerra kiefra kontrieha,
Hi baqghet dejjem sbejha
Tiddi b'dija smewwija.

Il-kliem li kien qal l-Anglu
Biex juri l-kobor taghha,
Kien żgur sinjal ta' qima
Li kienet dejjem maghha.

Il-grazzja hadmet fiha
B'hekk saret il-magħżula,
Fejn Alla seta' jitfa'
Il-harsa tieghu żgura.

Hekk kif iż-żmien igerbej
Marija saret omm
Ġesù – Feddej gie fostna
Fejn qabel kien biss holm.

Ghalhekk kien jisthoqqilha
Il-premju hekk sabih,
Fejn giet mehuda s-sema
Fejn qieghda tgawdi shih.

U l-warda li tant fewhet
Ghaddielha kien iż-żmien,
Li thalli din id-dinja
Tmur f'hena bla dewmien.

Ejjew, ghalhekk nifirhu
Flimkien m'Ommna Marija
Biex wara mewtna jkollna
Sehem kbir f'din it-tgawdija.

Hemmhekk xejn ma jonqosna
Għax nghixu mal-henjin
Fid-dehra sbejha f'Alla
Ma' l-Angli u qaddisin.

M.A.C. 12/08/2002

JOE DEBONO

(Ta' Bazoru)

**TRUCK &
CRANE HIRE
SERVICE**

*2, Rabat Road, Nadur, Gozo.
Tel: 2155 8472, Mob: 9942 0223*

IS-SORIJET KARMELITANI

kitba ta'

Sor Maria Romana Cachia

Il-kelma "Karmelu" t'fisser "il-Ġnien tal-Mulej". Min jidhol fih ikun jista' jiltaqa' mal-Mulej u mal-bniedem fit-talb u fil-qadi fuq l-eżempju ta' Kristu.

Fil-parroċċa tal-Katidral ta' Ghawdex, fi Triq it-Telgha tal-Belt, numru 3, hemm komunità żghira tas-Sorijiet Karmelitani Missjunari ta' Santa Tereża tal-Bambin Ġesù. Dawn is-sorijiet jaghtu sehemhom fil-parroċċa b'ħidma mat-tfal u ma' l-anzjani.

Il-kongregazzjoni tas-Sorijiet Karmelitani Missjunari ta' Santa Tereża tal-Bambin Ġesù twaqqfet minn Madre Maria Crocifissa Curcio bl-ghajjnuna ta' Patri Lorenzo van den Eerenbeemt, Karmelitan Olandiż. Fl-1925, wara hafna taħbit u sagrafiċċi, din il-kongregazzjoni kienet maghrufa ufficjalment mill-Knisja u affiljata ma' l-Ordni Karmelitan. L-ghan prinċipali tagħha huwa l-edukazzjoni ċivili u reliġjuża tat-tfal. Matul is-snin il-Kongregazzjoni xterdet f'diversi pajjiżi, u llum ghandha komunitajiet fl-Italja, Ghawdex, Kanada, Brazil, Tanzanija, Filippini u Rumanija. Fil-gżira tagħna s-sorijiet ghandhom żewġ idjar: wahda f'Kerċem, fejn imexxu skola mill-Pre-Kinder sa Year Six, u dar oħra fir-Rabat (Victoria) fejn imexxu dar żghira bi tmien anzjani.

Il-ġurnata tas-sorijiet li jinsabu fil-parroċċa tagħna tibda minn kmieni fil-ghodu, fil-5.30, bit-talb personali u bit-thejġija tal-kolazzjon ta' l-anzjani. Fis-7.00, imbagħad, jattendu ghas-sagrafiċċju tal-quddiesa minn fejn isibu l-faraġ u l-qawwa spiritwali biex ikunu jistgħu jkomplu l-ħidma tagħhom għall-imħabba ta' Kristu. Barra l-ikel ta' nofs inhar u ta' fil-ghaxija, is-sorijiet jiltaqqu kuljum flimkien biex ma' l-anzjani jghidu r-rużarju. Darba fil-ġimgħa jkollhom siegħa adorazzjoni quddiem Ġesù Sagramentat. Flimkien ma' dan l-appostolat li jsir fid-dar tagħhom, is-sorijiet jghinu wkoll fil-parroċċa billi jgħallmu d-duttrina, jieħdu sehem f'xi programmi tar-radju u jagħmlu hafna xogħol iehor, l-aktar fi żmien il-Milied u fil-festa tant sabiha u għażiża għal Malta u Ghawdex, il-festa ta' Santa Marija.

Ġesù jghidilna li "m'hemmx imħabba akbar minn dik li wiehed jagħti hajtu għal ħbiebu." Il-hajja reliġjuża hija ghotja ġeneruża ta' l-individwu lil Alla u lill-bnedmin. Jalla aktar żgħażaġh, imheggin mill-eżempju ta' dawn is-sorijiet, ikunu lesti li jilqgħu s-sejha ta' Alla b'qalb kbira u kollha mħabba għall-ġid ta' l-umanità.

St. Martin's Citadel Snack Bar

***St. Martin's Demi Bastion
Cittadella Gozo***

Open daily from 10.00 a.m. - 6.00 p.m.

*Also organises Cittadella by night BBQ's
and Cold Buffets for groups by appointment*

Tel: 2156 3030 Mob: 9944 0256

**For your Shopping
convenience and value
on Groceries
shop at**

St. Mary Supermarket

**Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo.
Tel: 551025**

Mid-Djarju Parrokkjali

15 Lulju 2002 - 14 ta' Lulju 2003

mighbura minn
Fabiienne Grech

Lulju

- 16 Giet organizzata harga tax-xahar għall-Anzjani b'quddiesa fil-kappella ta' Hamet u zjara fil-kappella ta' Sant'Anna d-Dwejra, kif ukoll kellihom *light refreshments* fil-Horizon Bar & Restaurant, il-Qbajjar.
- 17 Quddiesa tal-Hdax-il Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet mill-Kappillan tal-Fontana, Dun Ġorġ Bezzina.
- 19 Attività għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 f'Kemmuna.
- 21 Fil-ghaxija giet ċelebrata quddiesa oħra fis-7.00 pm.
- 23 Coffee Morning f'Ta' Pinu Cafeteria.
- Laqgħa ta' preparazzjoni għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof.
- 24 Inghata bidu għall-ghir mid-djar b'riżq il-festa interna ta' Santa Marija.
- Quddiesa tal-Tnax-il Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet mill-Kappillan tal-Fontana Dun Ġorġ Bezzina.
- 26 Tqassam lill-parruċċani l-programm tal-festi solenni f'għieh Santa Marija, patruna speċjali tal-gejjer Maltin. Programm li jkopri l-perjodu mis-27 ta' Lulju sat-22 ta' Awissu 2002. Il-tema li nġhazlet għal din is-sena kienet "Inti l-Omm tal-Gżira tagħna".
- 27 Quddiesa li tat bidu għall-festa ta' Santa Marija mmexxija mill-Vigarij Parrokkjali Dun Reuben Micallef fil-okkażjoni ta' Jum il-Persuni kkonsagrati. Ha sehem il-Cathedral Youth Choir. Wara saret siegħa adorazzjoni mmexxija mill-*Ispigolatrici della Chiesa* u tkompla l-lejl b'*Prayer Meeting* immxxi mill-Moviment Tigdid Karizmatiku.
- 29 Seminar f'Manresa għall-membri tal-presbiterju parrokkjali u lajċi impenjati li hdu il-parroċċa, bi thejjija għall-festa li tmexxa mill-Arċipriet tax-Xewkija Mons Carmelo Mercieca.
- 30 Jum il-Persuni bi bżonnijiet speċjali - Quddiesa mill-Vigarij Parrokkjali Dun Joe Calleja li għaliha kienu mistiedna l-persuni bi bżonnijiet speċjali tal-parroċċa kif ukoll dawk li jantendu l-Adult Training Centre. Wara sar party għalihom fil-Pjazza tal-Katidral bis-sehem tal-Joy Boys.
- 31 Inghata bidu għall-Kwindiċina ta' Santa Marija. Matul il-jiem kollha tal-Kwindiċina ġew mistiedna t-tfal tal-parroċċa fejn inghataw hafna rigali sbieħ kif ukoll f'kull ġumata kellihom is-servizz tal-minibus.
- Jum l-Abbatini u l-Grupp tal-Vokazzjonijiet - Quddiesa għat-tfal minn Dun Michael Said. F'din l-okkażjoni saret il-vestizzjoni ta' l-abbauni l-godda. Wara kien hemm Barbecue kbir għat-tfal fil-Pjazza tal-Katidral.

Awissu

- 1 Jum il-Benefatturi haġin u mejtin - Quddiesa tal-Kwindiċina minn Dun Michael Said.
- 2 Jum l-Istudenti, Zghazagh u l-Isporiyi - Quddiesa tal-Kwindiċina minn Dun Michael Said. F'din l-okkażjoni l-parroċċa pprezentant erba' trophies lill-aħjar players tas-sena (kbar, under 16, under 14 u under 12) ta' l-SK Victoria Wanderers. Wara nżammu *Giocchi senza frontiere* fil-Pjazza tal-Katidral, organizzati mis-zghazagh għal kulhadd.
- 3 Jum il-Karità - Quddiesa tal-Kwindiċina minn Dun Michael Said.
- 4-15 Radju Katidral ixandar fuq skeda itwal mit-8.00 am sal 11.00 pm b'varjetà ta' programmi u b'kollegamenti u xandiriet diretti tal-funzjonijiet, attivitajiet u marċijiet tal-festa.
- 4 Jum il-Familja, l-Ex-Parroċċani u l-Emigranti.
- Fil-ghodu sar il-hruġ ta' l-Istatwa ta' Santa Marija min-nieċa fost il-kant ta' l-innijiet marjani.
- Fil-ghaxija Quddiesa tal-Kwindiċina minn Fr Martin Ciba MSSP li kienet bis-sehem tal-koppji li matul is-sena ċelebraw l-ewwel, l-10, l-20, il-25, il-30, l-40 u l-50 anniversarju taz-zwieġ tagħhom. Kienu mistiedna wkoll l-ex-parruċċani u l-emigranti u li s-sehem tagħhom kien ferm

- sodisfacenti. Wara sar riċeviment għalihom fl-Annexe tal-Knisja Katidrali.
- 5 Jum il-Morda u l-Anzjani – Fil-ghodu, saru zjarat lill-morda u l-anzjani rikoverati fl-Ispital Generali ta' Ghawdex u fil-Kliniċi Privati.
Fil-ghaxxja għet celebrata quddiesa tal-kwindicina bis-schem ta' l-anzjani minn Fr Martin Cilia MSSP u wara kellihom party għalihom fl-annexe tal-Knisja Katidrali. Kellihom ukoll is-servizz tal-minibus.
  - 6 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi amministra s-Sagrament ta' l-Ewwel Tqarbina lil 20 tifel u tifla tal-parroċċa u s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof lil 30 tifel u tifla tal-parroċċa.
  - 7 Quddiesa ta' l-Aħħar Erbgha ta' Santa Marija minn Fr Martin Cilia MSSP. F'din l-okkażjoni gew ippremjati l-aħħar żewġ studenti li jattendu fiċ-Ċentri tad-Duttrina li għandna fil-Parroċċa.
  - 8 Jum l-Għaqdiet Katoliċi – Quddiesa tal-Kwindicina minn Fr Anthony Mario Saliba u li kienet bis-schem tal-Komunitajiet Reliġjużi u l-Għaqdiet Katoliċi.
Tard fil-ghaxxja saret l-ikla tradizzjonali tal-festa organizzata mis-Socjetà Filarmonika *Leone* fil-Każin tal-Banda *Leone*.
  - 9 Jum il-Trabi – Quddiesa tal-Kwindicina minn Fr Martin Cilia MSSP. Fit-tmiem tal-quddiesa, t-trabi li tghamdu matul din is-sena, gew ipprezentati lil Santa Marija. Ha schem il-kor tat-tfal tal-kapuccini "Fjur ta' Assisi".
Sar barbecue kbir fil-piazza tal-Katidral għat-tfal tal-parroċċa.
  - 10 Jum il-Parroċċa tal-Katidral u s-Socjetà Filarmonika *Leone* – Quddiesa tal-Kwindicina minn Fr Martin Cilia MSSP bis-schem tal-Banda *Ċittadina Leone* u l-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*.
  - 11-13 Tridu Solenni – L-omelija tat-Tridu saret minn Mons Ġużepi Curmi.
  - 14 Lejlet il-Festa – Fil-ghodu għet celebrata quddiesa għat-tfal kollha tal-Parroċċa mill-Arcipriet Mons Joe Vella-Gauci. Wara l-quddiesa t-tfal kollha mmarrjaw għall-Kumpless tas-Socjetà Filarmonika *Leone* akkumpanjati min-Naxxar Scout Band (fejn sar 'party' għalihom kif ukoll ingħatat banner ta' Santa Marija lit-tfal kollha li kienu preżenti.
Fil-ghaxxja saret it-Translazzjoni Pontifikali, l-Għasar u l-funzjoni Ewkaristika bil-Barka Sagramentali. Il-quddiesa ta' lejlet il-festa tmexxiet mill-ET Mons Luigi Conti Arcisqof titolari ta' Graziana u Nunzu Apostoliku għal Malta.
  - 15 L-Għid ta' l-Assunta – Il-quddies f'dan il-jum kien fl-4.15 am, 5.45 am, 6.30 am, 7.15 am, 8.00 am, 9.00 am (Pontifikal), 10.30 am, 11.15 am, 12.00, 1.00 pm u 5.00 pm.
Il-Koncelebrazzjoni Pontifikali tmexxiet mill-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi flimkien mar-Rev.mu Kapitu. Fi tmiem il-Pontifikal tkanta t-Te Deum fl-okkażjoni tal-27 sena mill-Inkurunazzjoni tal-Kwadru Titolari u nġatat il-Barka Appostolika minn Mons Isqof bir-rebħ ta' l-Indulġenza Plenarja. Wara Mons Arcidjaku Giovanni B Gauci ipprezenta rigal, f'isem il-Kapitu Katidrali, lil Mons Isqof fl-okkażjoni ta' għeluq il-Hamsin Sena mill-Ordinazzjoni Saċerdotali tiegħu. Fl-istess okkażjoni Mons Isqof, Mons Arcidjaku, is-Sur Carmelo Grech u s-Sinjorina Nicholina Zammit gew onorati bil-medalja "Għet il-Parroċċa tal-Katidral". Għall-pontifikal attendew diversi personalitajiet distinti fosthom l-ET il-Prof. Guido de Marco, President ta' Malta, l-Onor Anton Tabone, Speaker tal-Kamra tar-Rappreżentanti, l-Onor Giovanna Debono, Ministru għal Ghawdex, Deputati Ghawdxin, is-Sindku u Kunsilliera tal-Kunsill Lokali tar-Rabat kif ukoll rappreżentanza mill-Kumitat tas-Socjetà Filarmonika *Leone*.
Fil-ghaxxja, il-Viġarju Generali u Arcidjaku Mons Giovanni B Gauci mexxa l-Għasar Solenni u wara, funzjoni Ewkaristika bil-Barka Sagramentali.
Fis-6.30 pm ingħata bidu għall-bruġ tal-purċissjoni u waqt li l-Istatwa ta' Santa Marija kienet fil-bieb il-kbir tal-Knisja Katidrali gie esegwiet l-*Inno Immortali A Maria Assunta* mill-Banda *Ċittadina Leone* bis-schem tal-Kor, Tenor u Baritonu. Il-Banda *Ċittadina Leone* akkumpanjat il-purċissjoni.
Fl-10.30 pm il-folla enormi fil-Piazza tal-Katidral u fis-swar taċ-Ċittadella taw l-aħħar tliema tagħhom lil-Assunta fid-dhul tagħha fil-Katidral ta' Ghawdex bil-kant ta' l-Ave Marija. F'din l-okkażjoni nġatat il-Barka Sagramentali minn Mons Ruzar Ġ Borg lill-folla li kienet preżenti fil-Piazza. Kien hemm ukoll spetaklu meraviġuż u singolari ta' loġħob tan-nar ta' l-ajru minn fuq l-gholja ta' Gelmus koordinat mill-Vampa Organisations li seta' jiġgawda tajjeb hafna mill-folla li kienet qed tassisi għad-dhul ta' l-istatwa.
F'dan il-jum, l-istazzjon lokali *Super 1*, xandar l-transmissjoni diretta, il-festa ta' Santa Marija waqt il-programm *Min-nieċa 'l barra*. Din il-transmissjoni bdiet fis-7.00 am u otnemmet fis-1.00 am ta' l-għada.

- 22 Quddiesa ta' Radd il-Hajr bl-ewalwazzjoni tal-festa minn Mons Arcipriet Joe Vella-Gauci. Wara l-quddiesa l-istatwa ta' Santa Marija ddabblat fin-nieċa tagħha fost il-kant ta' l-innijiet marjani u l-quddiesi.
- 25 Fil-harga tal-Bullettin, iħabbar li Fr Reuben Micallef, sacerdot minn Kerċem inhatar Vigariju tagħna fil-bidu ta' Awwissu.
- 27 L-editorjal tal-gazzetta "In-Nazzjon" habbret li l-Gozo Channel ġarret record ta' passigġieri u vetture f'Għawdex f'Santa Marija.
- 30 Harga f'Kemmuna għall-istudenti ta' Forms 2 - 3.

Settembru

- 1 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'rizq il-festi esterni ta' Santa Marija. Radju Katidral beda jxandar fuq skeda ġdida ta' programmi mill-istudio mill-5.00 pm sas-6.30 pm mit-Tnejn sal-Gimgha u mit-8.00 am sas-7.00 pm is-Sibt u l-Hadd.
- 6-13 Mawra fl-Italja imxexxa minn Mons Arcipriet għall-Grupp Animazzjoni Vokazzjonali tal-Katidral fejn fil-1 ta' Settembru kellhom udjenza mal-OT il-Papa Gwanni Pawlu II.
- 8 Fil-harga tal-Bullettin l-Arcipriet irringrazzja lil dawk kollha li b'xi mod jew ieħor offrew l-ghajjuna tagħhom matul il-jiem tal-festa. Inghata wkoll rendikont tal-ġbir li sar b'rizq il-festa interna li din is-sena ngabret somma *record* ta' Lm24,843.35.
- 14 Pelligrinagg bil-kwadru tal-Madonna tal-Grazzja, fl-okkazzjoni tal-50 sena mill-Inkurunazzjoni, mill-Katidral sas-Santwarju tal-Madonna tal-Grazzja.
- 15 Inghata bidu għar-registrazzjoni tat-tfal tal-parroċċa li ser jirċievu l-Ewwel Tqarhina u l-Grizma ta' l-Isqof l-2003. Inbargu għall-bejgħ sett ta' 5 videos tal-festa ta' Santa Marija li giet trasmessa fuq Super 1 TV waqt il-programm *Min-nieċa 'l barra*.
- 17 Giet organizzata hargha għall-Anzjani fejn giet celebrata quddies fil-Knisja tal-Kappuccini fl-okkazzjoni tal-festa tal-Madonna tal-Grazzja u kien hemm *light refreshments* fil-Moby Dick Bar & Rest., Xlendi.
- 20 Giet organizzata hargha għal Kemmuna għall-Istudenti ta' Forms 2 - 5.
- 24 Gie organizzat *Coffee Morning* f'Villa Fiorita, M'Forn.
- 27 Seminar f'Manresa għall-Katekisti tal-parroċċa minn Dun Gerard Buhagiar bis-sugġett "Il-Katekist u l-Evangelizzazzjoni". Wara kien hemm ic-Ċena.

Ottubru

- 1 Bdiet il-quddies tat-tfal ic-Centru Parrokkjali fil-5.00 pm. Il-Librerija Pubblika tal-Katidral bdiet tiftah kuljum mill-5.00 pm sas-7.00 pm kif ukoll sar appell għall-ghajjuna ta' aktar *helpers* għal-Librerija.
- 3 Saret laqgħa għall-Katekisti tal-Parroċċa bi thejjiha għas-sena kateketika l-ġdida.
- 5 Lejl ta' talb u adorazzjoni mill-Grupp Ewkaristiku Għawdex fl-okkazzjoni tal-festa tal-Madonna tar-Rużarju.
- 6 Festa tal-Madonna tar-Rużarju - Fil-ghaxxja giet celebrata quddies minn Dun Mario Grech, bl-omelija ta' l-okkazzjoni bis-schem tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarhina u l-Grizma ta' l-Isqof. F'din l-okkazzjoni Mons Arcipriet ta l-Mandat tat-Tagħlim tad-Duttrina lill-Katekisti tal-parroċċa. Wara nharġet il-purċissjoni pellegrinagg bl-istatwa tal-Madonna tar-Rużarju li tmexxiet mill-Vigariju Generali Mons Arcidjaku Giovanni B Gauci flimkien mar-Rev.mu Kapitu. Fil-tmiem inghatat il-Barba Sagramentali.
- Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'rizq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 7 L-ewwel laqgħa għal-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 8 L-ewwel laqgħa għal-tfal ta' l-Ewwel Tqarhina.
- 11 Konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr, imxexxa mill-ET Mons Isqof Nikol G Cauchi flimkien mar-Rev.mu Kapitu fl-okkazzjoni tal-286 anniversarju tal-konsagrazzjoni tal-Knisja Katidrali.
- 13 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'rizq l-Obolu ta' San Pietru. Fetal il-bookings mill-Uffiċċju Parrokkjali għall-intenzjonijiet tal-quddies għas-sena 2003.

- Sar appell permezz tal-harga tal-*Bullettin* li l-Librerija Pubblika tal-Katidral ghandha bzonn ta' 'book deliverers' sabiex jagħtu servizz voluntarju ta' l-inqas siegħa fil-gimgha.
- 15 Giet organizzata harga għall-anzjani fejn fost l-oħrajn giet ċelebrata quddiesa fil-Knisja Parrokjali ta' Ghajnsielem, saret zjara lill-Mithna ta' Kola x-Xagħra u kellihom *light refreshments* f'Café Roma, Victoria.
  - 18 Harga f'Malta għall-istudenti ta' Forms 2 - 5. Giet ċelebrata quddiesa fil-kappella ta' Savio College, Dingli u wara bdiet passiġġata lejn Dingli Cliffs. L-istudenti mbagħad żaru Tas-Sliema u Bay Street.
  - 20 Il-għir li sar waqt il-quddies kien b'riżq l-artijiet tal-missjoni.
  - 21 Festa ta' Sant'Orsla - L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa konċelebrazzjoni tal-festa flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
  - 22 Gie organizzat Coffee Morning f'Villa Fiorita, M'Forn.
  - 31 Fl-okkażjoni tat-52 anniversarju mill-Proklamazzjoni tad-Domma ta' l-Assunta, l-Parroċċa tal-Katidral organizzat Festival Marjan fil-Knisja Katidrali taħt il-patroċinju ta' l-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi u ta' l-Onor Giovanna Debono, Ministru għal Ghawdex. Kantanti distinti li hadu sehem kienu Renato, Georgina u Christian Grech.

Novembru

- 1 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali flimkien mar-Rev.mu Kapitu fl-okkażjoni tal-Festa tal-Qaddisin Kollha.
- 2 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali flimkien mar-Rev.mu Kapitu fl-okkażjoni tal-Għid ta' l-Imwiet. Il-quddies f'dan il-jum gie ċelebrat fl-5.00 am, 5.20 am, 5.40 am, 6.00 am, 6.20 am, 6.40 am, 7.00 am, 7.20 am, 7.40 am, 8.00 am, 8.20 am, 8.40 am, 9.30 am (Centru), 9.50 am (Centru), 12.40 pm, 1.00 pm, 1.20 pm, 6.00 pm u 7.15 pm.
- 3 Il-għir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija. Fil-harga tal-*Bullettin*, il-parroċċa tat l-aħħar tistima tagħha lill-ET Mons Josè Sebastian Laboa, Nunzu Appostoliku għal Malta bejn l-1995 u l-1998. Mons Laboa kien fetah il-festi ċentinarji fis-6 ta' Awwissu 1996.
- 11 Saret il-laqgħa tax-xahar għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 12 Saret il-laqgħa tax-xahar għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 15 Giet organizzata attività għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 fejn kien hemm Prayer Meeting fil-Kappella ta' Santa Barbara minn Dun Reuben Micallef u wara, l-istudenti marru jiehdu Pizza flimkien fil-Bukket Restaurant, il-Qala.
- 19 Giet organizzata harga għall-Anzjani fejn giet ċelebrata quddiesa fic-Ċimiterju ta' Santa Marija u wara saret zjara ukoll fic-ċimiterju tal-Qala u t-Torri ta' Santa Ċecilja, ix-Xewkija. Kien hemm *'light refreshments'* fit-Tartufo Bar & Restaurant.
- 24 Il-għir li sar waqt il-quddies kien għall-Karità. Il-Parroċċa tagħna hadet sehem fil-korteo ta' Kristu Re kif ukoll fil-manifestazzjoni djoċesana li kienet fil-Kumpless Sportiv.
- 26 Gie organizzat Coffee Morning f'Ta' Pina Cafeteria.
- 30 Lejl ta' talb u adorazzjoni bi thejija għall-Milied immexxi mill-Moviment Ewkaristiku Ghawdexi.

Dicembru

- 1 Quddiesa ta' l-ewwel Hadd ta' l-Avvent li tmexxiet minn Mons Lawrence Sciberras.
- Il-għir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 4 Gie organizzat Coffee Morning tal-Milied f'Villa Fiorita, M'Forn.
- 5 Sar seminar għas-sacerdoti u lajċi impenjati fil-parroċċa bis-sugġett *Id-Djagonija*. Dan is-seminar tmexxa minn Dun Ang Seychell f'Dar Manresa. Wara kien hemm ċena.
- 7 Irtri għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof bi thejija għal dawn is-Sagramenti. Dan l-irtri sar fil-Kunvent ta' Santu Wistin.
- 8 Quddiesa tat-tieni Hadd ta' l-Avvent li tmexxiet minn Mons Lawrence Sciberras. Għal din il-quddiesa attendew l-ex-parruċċani tal-Katidral u wara kellihom riċeviment tal-Milied fl-annex

- tal-Knisja Katidrali.
- 10-12 Saret il-fiera tax-xi'ni, kejkijiet u helu ieħor tal-Milied tie-Ċentru Parrokkjali.
- 12 Giet organizzat Coffee Morning speċjali tal-Milied b'hafna rigali sbieħ f'Ta' Pimu Cafeteria.
- 15-23 Jiem in-Novena tal-Milied għat-tfal fil-Katidral li tmexxiet minn Dun Michael Said. Matol il-jiem tan-novena giet offrut is-servizz tal-minibus lit-tfal kif ukoll itellghu bosta rigali fost it-tfal li attendew għan-Novena.
- 15 Quddiesa tat-tiolet Hadd ta' l-Avveni li tmexxiet minn Mons Lawrenz Seiberras.
- 17 Giet organizzata hargha tal-Milied għall-anzjani tal-parroċċa fejn giet celebrata quddiesa għall-hom fil-Knisja ta' Santa Luċija u wara żaru diversi presepi mekkaniċi u statċi, kif ukoll, f'nofs in-nhar kellhom l-ikla tal-Milied f'San Andrea Hotel, Xlendi.
- 22 Quddiesa tar-raba' Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Seiberras.
- 23 Quddiesa ta' l-aħhar jum tan-Novena tar-tfal minn Dun Michael Said. Wara l-quddiesa, fil-preżenza ta' 'Father Christmas' tqassmu r-rigali tal-Milied lit-tfal kollha li attendew għan-Novena.
- 24 Lejlet il-Milied - Koncelebrazzjoni Pontifikali ta' nofs il-lejl mill-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral u bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis flimkien ma' orkestra. Wara l-funzjoni l-Parroċċa offriet bibita tal-Milied lil dawk kollha li attendew għall-funzjoni.
- 25 Jum il-Milied - Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Koncelebrazzjoni Pontifikali flimkien mar-Rev.mu Kapitu.
- Fil-ghaxija giet celebrata quddiesa għat-tfal minn Mons Arcipriet li fika saret il-priedka tal-Milied, mit-tfajjel Joel Calleja. Waqt il-priedka inżadment mima mit-tfal tal-parroċċa. Wara, reġghu tqassmu hafna rigali lit-tfal.
- 26 Sar il-Party tal-Milied għat-tfal fil-Kazin tal-Banda Leone organizzat mill-Parroċċa tal-Katidral u s-Socjetà Filarmonika Leone.
- 27-28 Live-in Experience għall-Istudjenti ta' Forms 2 - 5 immxet minn Dun Giovanni Curmi, f'San Andrea Hotel, Xlendi.
- 29 Tqassam il-Kalendarju 2003 tal-Knisja Katidrali fil-parroċċani kollha.
- 30 It-tfal tal-Parroċċa għamlu zjarat lill-morda u lill-anzjani tal-katidral rikoverati fil-Kliniċi tas-Sorijiet Karmelitani (tal-Katidral), ta' Trionfi u tad-Dumnikani, fejn f'kull klinika reġgħet saret il-priedka tal-Milied mit-tfajjel Joel Calleja.
- 31 Jum ta' Adorazzjoni quddiem Ġesù Sagramentat, b'radd il-hajr tas-sena li ntemmet.
- Fil-ghaxija, l-ET Mons Isqof mexxa Koncelebrazzjoni Pontifikali ta' Radd il-Hajr, flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral, bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis.

Jannar

- 1 Koncelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Ewwel Jum tas-sena mill-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- 3 Hargha għat-tfal tal-parroċċa fil-kampanja.
- 5 Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Koncelebrazzjoni tas-Solennità ta' l-Epifanija tal-Mulej flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral, bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- Fil-ghaxija giet celebrata quddiesa ta' l-gheluq tal-festi tal-Milied għat-tfal tal-parroċċa u wara tqassmu hafna rigali sbieħ lit-tfal.
- Il-ġbir waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 11 Giet organizzata l-ikla tal-Hbieb f'Palazzo Margherita, Sannat.
- 12 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 15 Il-Parroċċa tal-Katidral iffirmit kuntratt mal-kumpanija Ingliża John Taylor Bellfounders fejn gew ikkummissjonati sett ta' 5 qniepen ġodda għall-Knisja Katidrali.
- Radju Katidral xandar programmi speċjali "Seba' Snin Wara..." fil-okkażjoni tas-seba' anniversarju mill-hatra ta' Mons Joe Vella-Gauci bħala Arcipriet tal-Parroċċa tal-Katidral.
- 19 Mal-hargha tal-Bullettin tqassam suppliment li kien jirrigwardja s-sett tal-qniepen il-ġodda.
- Il-Bullettin habbar ukoll li l-proġett tal-qniepen ser jiswa lill-Parroċċa Lm120,000 u li persuni responsabbli kienu ser iduru bieb bieb għand il-parroċċani biex jigbru fondi għal dan il-proġett ambizzjuż. It-talba li saret permezz ta' dan il-bullettin kienet li "Min għandu hafna jixraq li jagħti hafna u min għandu ftit hu apprezzat li jagħti mill-ftit li Alla pprovdilu."

- 21 Giet organizzata l-harga tax-xahar għall-Anzjani fejn giet celebrata quddiesa għalihom fil-Kappella ta' Sant'Anton Abbari u saret zjara lill-Museum of Toys. Kellhom ukoll *light refreshments* f'St Patrick's Hotel, Xlendi.
- 24 Giet organizzata l-attività tax-xahar għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 li kienet ikkonsisti f'*Meeting* imnexxi minn Mons Arcipriet fil-Knisja ta' Savina u wara kellhom attijun soċjali.
- 28 Giet organizzata *Coffee Morning* f'Ta' Pina Cafeteria.

Frar

- 2 Koncelebrazzjoni tal-Preżentazzjoni tal-Mulej imnexxija mill-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev. mu Kapitu tal-Katidral. F'din l-okkażjoni saret il-preżentazzjoni tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof fil Mons Isqof.
- Il-għn waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 10 Festa ta' San Pawl Missierna. Il-quddies fil-Katidral kien celebrat fl-istess hinijiet tal-quddies tal-Hdud.
- 11 Kien hemm il-laqgħa tax-xahar għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 12 Kien hemm il-laqgħa tax-xahar għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 16 Fil-harga tal-Bullettin gie mhabbar li c-cerimonja tat-iberik tal-qniepen il-godda ser tkun nhar is-Sibt, 2 ta' Awwissu 2003 kif ukoll il-parroċċa ser torganizza gita ta' hamest ijiem għall-Ingilterra biex isir zjara lill-fabbrika ta' *John Taylor Bellfounders* għewwa Loughborough, Leicestershire.
- 18 Giet organizzata l-harga għall-Anzjani fejn giet celebrata quddiesa fil-Kappella ta' Lourdes fl-okkażjoni tad-dehra tal-Madonna ta' Lourdes; wara kellhom *light refreshments* fil-Cornucopia Hotel.
- 20 Beda l-Kors ta' Thejja għaz-Żwieg għall-gharajjes li jizzewgu matul l-2003. Dan il-kors kien jikkonsisti f'sitt laqgħat. L-gharajjes kienu obbligati wkoll li jattendu għall-Eżerċizzji Spiritwali tar-Randan għall-Mizzewgħin. Il-kors tmexxa minn nies professjonali fil-qasam tagħhom li kien il-Family and Social Action Group tal-Parroċċa tal-Katidral.
- 23 Fil-harga tal-Bullettin thabbar li hargħa l-iskrizzjoni li tfakkar il-grajja storika ta' meta l-qniepen ingabu u tberku fuq l-ewwel erba' qniepen ser ikun hemm il-talba tal-Missier, filwaqt li fuq il-qanpiena l-kbira ser ikun hemm sitta mill-Magnificat.
- Quddiesa ta' Radd il-Hajr fil-Katidral fl-okkażjoni ta' l-40 sena mit-twaqqif tal-Victoria Scout Group.
- 25 Giet organizzata *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.
- 28 Giet organizzata *Carnival Disco Party* għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 fiċ-Ċentru Parrokkjali tal-Katidral.

Marzu

- 2 Waqt il-quddies sar il-gbir b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 5 Fil-ghaxija gie amministrat is-Sagrament tal-Orar lit-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u wara l-ET Mons Isqof mexxa Koncelebrazzjoni Pontifikali bit-iberik ta' l-Immed flimkien mar-Rev. mu Kapitu tal-Katidral.
- 9 Mal-harga tal-Bullettin tqassam il-programm dettaljat tar-Randan u l-Gimgha Mqaddsa. Quddiesa ta' l-ewwel Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrence Sciberras.
- 16 Quddiesa tat-tieni Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrence Sciberras.
- 17-21 Saru l-Eżerċizzji Spiritwali għat-tfal fil-Katidral minn Dun Michael Said. Matul il-jiem ta' l-eżerċizzji tqassmu hafna rigali sbieħ lit-tfal. Kellhom ukoll servizz tal-minibus.
- 18 Giet organizzata l-harga għall-Anzjani fil-Knisja Parrokkjali tal-Qala fl-okkażjoni tal-festa ta' San Guzepp kif ukoll saret zjara lill-kappella tal-Lunzjata. Kellhom ukoll *light refreshments* fis-Seashells Restaurant, ix-Xlendi.
- 19 Fl-okkażjoni tas-Solemnità ta' San Guzepp il-quddies fil-Katidral gie celebrat fl-istess hinijiet bħall-Hdud. Fis-1.00 pm giet celebrata quddiesa fil-Kappella ta' San Guzepp ta' fuq is-sur, u fil-Knisja Katidrali.
- 21 Attività tax-xahar għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 fejn saret il-Via Sagra fuq l-gholja ta'

Għanamar.

- 23 Quddiesa tat-tielet Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
24 Twieldet il-qantriena z-Żgħira Aloysia.
24-28 Eżerċizzj Spiritwali għall-Miżżewġin fil-Katidral minn Dun Ang Seychell. Matul il-jiem ta' l-eżerċizzj kellha s-servizz tal-'baby-sitters'.
25 Gie organizzat Coffee Morning fil-Crystal Palace, M'Forn.
29 Sar nofs ta' nhar ta' artir fil-Kunvent ta' Sant'Wistin, għat-tfal ta' l-Ewwel Tgħina u l-Grima ta' l-Isqof.
30 Quddiesa tar-raba' Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
31-4 Eżerċizzj Spiritwali għal Kulhadd mill-Gwardjan Patri Noel Muscat, u għaz-Żgħazagh minn Fr Jesmond Grech SDB.

April

- 5 Lejl ta' talb u adorazzjoni mill-Grupp Ewkaristiku Għawdx i bi thejija għall-Gimgha Mqaddsa u l-Għid il-Kbir.
6 Quddiesa tal-hames Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
7-11 Fil-ghodu kien hemm l-Eżerċizzj Spiritwali għall-Anzjani mill-Arċipriet tal-Qala, Dun Karm Refalo, fiċ-Ċentru Parrokkjali.
Fil-ghaxija Eżerċizzj Spiritwali għaz-Żgħazagh minn Dun Charles Said SDB.
8-11 Eżerċizzj Spiritwali għall-Istudenti ta' Forms 2, 3, 4 u 5 mill-Gwardjan Patri George Bugeja, fl-annexe tal-Knisja Katidrali.
9-11 Fiera tal-Figolli fiċ-Ċentru Parrokkjali.
11 Jum id-Duluri - Matul dan il-jum giet celebrata quddiesa fis-1.00 pm u quddiesa fil-5.30 pm minflok fis-6.00 pm sabiex ma tahbatx mal-funzjoni djoċesani li tkun fi Pjazza Indipendenza. Fit-8.00 pm sar servizz penitenzjali integrat fil-quddiesa għall-istudenti ta' Forms 2-5. Radju Katidral beda jxandar fuq skeda ta' hin itwal.
12 Fil-ghaxija saret il-Manifestazzjoni ta' Hadd il-Palm għat-tfal u quddiesa għalihom fil-Knisja Katidrali fejn inghatav tifkira speċjali ta' Hadd il-Palm kif ukoll itellghu bix-xorti bhala tnax-il appostlu. F'din l-okkażjoni, l-ewwel komunità tal-Mixja Neo-katekumenali tal-parroċċa tagħna inghatat ir-*Reditio u Simboli* (l-ghoti tal-Kreditu - wiehed mill-passaġġi importanti tal-mixja Neo-katekumenali) mill-Arċipriet Mons Joe Vella-Gauci.
13 L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali tat-tberik tal-Palm flimkien mar-Rev.mu Kapittlu tal-Katidral.
15 Il-Parroċċa tal-Katidral flimkien mas-Socjetà Filarmonika organizzaw Kunċert ta' Muzika Sagra fil-Knisja Katidrali taht il-patroċinju ta' l-ET Mons Isqof Nikol G. Cauchi bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis* u l-Banda Cittadina Leone.
16 L-Erbgha tal-Triebrli - Celebrazzjoni Ewkaristika ta' l-Ikkl tal-Mulej għat-tfal li fiha Mons Arċipriet hasel ir-riglejn ta' tnax-il tifel u tifla li kienu magħzula bix-xorti bhala Appostli. Wara l-funzjoni tgassmu l-kaghak ta' l-appostli lit-tfal kollha li kienu prezenti.
17 Hamis ix-Xirka - Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni tat-Tberik taż-Żjut fejn ikkonċelebraw hafna mill-qassisin t'Għawdex. Fi tmiem tal-Quddiesa Mons Isqof ta l-Barka Appostolika bir-rebħ ta' l-Indulgenza Plenarja.
Fil-ghaxija L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Ikkl tal-Mulej flimkien mar-Rev.mu Kapittlu tal-Katidral.
Aktar tard, iż-żgħazagh u l-istudenti tal-parroċċa flimkien mal-Vigarij Parrokkjali Dun Joe Calleja u Dun Reuben Micallef marro jżuru s-Seba' Sepulkri flimkien, fl-urhula.
18 Il-Gimgha l-Kbira - L-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapittlu mexxa l-Funzjoni fit-Tifkira tal-Mewt tal-Mulej.
Fil-ghaxija harget il-purċissjoni tal-Passjoni mill-Knisja Katidrali bis-sehem tar-Rev.mu Kapittlu u tal-Banda Cittadina Leone.
19 Sibit il-Għid - L-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapittlu mexxa l-Funzjoni tal-Vgħi l-Kbira tal-Għid.
20 L-Għid il-Kbir - Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali tal-Għid il-

- Khbir flimkien mar-Rev. mu Kapittu tal-Katidral
Fil-10.45 am saret il-Manifestazzjoni bi-istatwa ta' Krisu Rexxli mill-Knisja Katidrali u kienet
bis-schem tal-Banda Cittadina Leone.
- Fil-ghaxija giet celebrata quddiesha għat-tfal tal-parroċċa mill-Arcipriet Mons Joe Vella-Gauci.
Wara l-quddiesha tpassnu l-Figojli tal-Għid li-tfal kollha li kienet preżenti.
- 21 Beda l-ibenik tal-familji minn Mons Arcipriet Joe Vella-Gauci meghjum mal-40gari
Parrokkjali Dun Joe Calleja u Dun Reuben Micallef.
- 22 Giet organizzata l-harga tax-xahar għall-anzjani li fiha giet celebrata quddiesha fil-Knisja
Parrokkjali taz-Zebbug u zaru wkoll il-wirja ta' l-Għid fin-Nadur. Kellhom *light refreshments*
f'Café Roma, Victoria.
- 23 Giet organizzata Harga f'Malta għall-festa ta' San Gurgor f'M'Xlokk.
- 29 Mons Lawrenz Sciberras mexxa Konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr fl-okkazzjoni tas-47
anniversarju minn meta s-Socjeta Filarmonika Leone irregalat l-istatwa artistika u devota ta'
Santa Marija lill-Knisja Katidrali. Hadu schem il-Banda Cittadina *Leone* flimkien mal-*Chorus*
Ecclesiae Cathedralis. Għal din l-okkazzjoni nharget l-istatwa sabha ta' Santa Marija kif
ukoll l-ethet wirja ta' Arti Sagra fil-Katidral mill-artisti l-Kav Paul Camilleri Cauchi u Austin
Camilleri.
- Ittehed ritrall tat-tfal tal-Preċetti u tal-Grizma quddiem Santa Marija.
- Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.

Mejju

- 4 Quddiesha ta' Radd il-Hajr minn Mons Arcipreit fl-okkazzjoni tal-140 anniversarju mit-twaqqif
ta' l-Ewwel Banda Għawdxija - il-Banda Cittadina Leone. Wara sar marc mill-Banda
Cittadina Leone mill-Katidral sal-Każin.
- Il-ghir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festher esterni ta' Santa Marija.
- 6 Twieldet it-tieni qanpiena Paula u twieldet ukoll it-tleiet qanpiena Iosepha-Francesca.
- 7 L-Ewwel Erbgha ta' Santa Marija - Fil-ghaxija L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni
Pontifikali ta' l-Ewwel Erbgha ta' Santa Marija. F'din l-okkazzjoni il-Parroċċa offriet rigal tal-
fidda li-tfal kollha ta' l-Ewwel Tqarbina u tal-Grizma ta' l-Isqof. Kien hemm provdut is-
servizz tal-minibus lill-anzjani tal-parroċċa.
- Matul l-Erbghat ta' Santa Marija ngei celebrata quddiesha oħra fid-9.00 pm.
- 12 Rega' beda l-ghir b'riżq il-proġett tal-qniepen minghand il-parruċċani bieb bieb.
Laqgħa tax-xahar għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 13 Laqgħa tax-xahar għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 14 Quddiesha tat-Tieni Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet minn Dun Alfred Farrugia MSSP.
- 17 Giet organizzata l-attività tax-xahar għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 li kienet tikkonsisti f'*Prayer*
Meeting imnexxi mill-Arcipriet Mons Joe Vella-Gauci u wara sar *Night Hike*.
- 21 Quddiesha tat-Tleiet Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet minn Dun Alfred Farrugia MSSP.
- 27 L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni li fiha amministra s-Sagrament tal-Grizma ta' l-
Isqof lil 29 tifel u tifla tal-Parroċċa.
- Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.
- 28 Quddiesha tat-Raba' Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet minn Dun Alfred Farrugia MSSP.
- 29 L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni li fiha amministra s-Sagrament ta' l-Ewwel
Tqarbina lil 26 tifel u tifla tal-Parroċċa.
- 30 - J Wiet tjem ta' Adorazzjoni Solenni tal-Kwarantani fil-Knisja Katidrali.
- 31 Lejl ta' tal-h adorazzjoni li tmexxa mill-Grupp Ewkaristiku Għawdxij u li ntemmet b'quddiesha
f'nofs il-lejl.

Junju

- 1 L-ET Mons Isqof Nikol G Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali bis-schem tar-Rev. mu
Kapittu tal-Katidral, f'għeluq il-Kwarantani. Wara harget il-purizzjoni bis-SS mu Sagrament
imnexxa minn Mons Arcidjaku, il-Kapittu u l-Kleru tal-Katidral, bis-schem tat-tfal kollha
ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof kif ukoll bis-schem tal-parruċċani, religużi u ta'ci

ohra

Fil-harga tal-Bullettin tal-Jum Radju Katidral ghamel appell lil kull min jista' jaghti xi forma ta' ghajna kemm teknika kif ukoll biex jittellghu programmi għall-iskeda tal-festa ta' Santa Marija.

- 4 Quddiesa tal-Hames Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 8 L-ET Mons Isqof mexxa konċelebrazzjoni Pontifikali tas-Solennità ta' Għid il-Hamsin flimkien mar-Rev. mu Kapiġu tal-Katidral.
F'nofs inhar indaqet l-aħħar mota solenni mill-qniepen il-qodma qabel ma beda l-process ta' l-inzul tal-qniepen u r-restawr fil-kampnar.
- 11 Quddiesa tas-Sitt Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 15 Fil-harga tal-Bullettin gie avżat li l-parroċċa ordnat numru limitat ta' souvenirs maħduma minn John Taylor Bellfounders Ltd, UK, fuq disinn tas-Sur Carmel Grech, għall-okkażjoni tal-tberik tal-qniepen sabiex kull min jixtieq jakkwista wiehed minn dawn is-souvenirs, jawniċina l-Uffiċċju Parrokkjali.
- 17 Giet organizzata l-harga tax-xahar għall-anzjani fejn giet ċelebrata quddiesa fil-Knisja Parrokkjali tal-Fontana fl-okkażjoni tal-festa tal-Qalb ta' Ġesù, saret zjara lill-bajja tax-Xlendi kif ukoll kellhom *light refreshments* fit-Tartufo Restaurant.
- 18 Quddiesa tas-Seba' Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 24 Twieled ir-raba' qanpiena Ursula.
Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.
Fil-ghaxija, fil-Katidral l-ET Mons Isqof mexxa l-Funzjoni ta' l-Ordinazzjoni tal-Presbiterat u d-Djakkonat.
- 25 Quddiesa tat-Tmien Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 29 Il-Cathedral Youth Choir ghamel appell għall-membri godda fil-kor.
- 30 Radju Katidral beda jxandar fuq skeda ta' 12-il siegħa kuljum mit-8.00 am sat-8.00 pm.
- 30 Dun Anthony Mario Saliba iroċieva mill-Pontificia Università Gregoriana ta' Ruma il-Liċenzat "summa cum laude" fit-Teologija Dogmatika, bi speċjalizzazzjoni partikulari fil-Kristologija. Tul dawn l-aħħar sentejn ta' studju f'din l-istess Università, Dun Anthony Mario wettaq hidma pastorali fil-parroċċa ta' Santa Lucija, Ruma. Huwa serva wkoll bħala wiehed mill-assistenti fil-grupp taz-żghazagh ta' l-A.G.E.S.C.I. għaž-żona ta' Ruma. Dun Anthony Mario ser ikompli bil-hidma pastorali tiegħu gēwwa l-Italja, filwaqt li jissokta l-istudji teologiċi tiegħu.

Lulju

- 1 Attività għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 f'Kemmuna.
- 2 Twieled il-qanpiena l-kbira Maria Assunta.
Quddiesa tad-Disa' Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Gorg Bugeja.
- 3 Giet organizzata hargħa f'Malta għat-Trade Fair.
- 5 Beda l-process ta' l-inzul tal-qniepen il-qodma mill-kampnar. Illum tnizzlu l-qanpiena z-żghira u t-tieni waħda.
- 6 Il-għir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
Grupp ta' 26 parroċċan flimkien ma' Mons Arcipriet hallew lil artna għal zjara ta' sitt ijiem gēwwa l-Inghilterra fejn fost l-oħrajn żaru l-fabbrika ta' John Taylor Bellfounders gēwwa Loughborough fejn inhadmu l-qniepen.
- 9 Quddiesa tal-Għaxar Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Gorg Bugeja.
- 10 Saret zjara lill-fabbrika ta' John Taylor Bellfounders f'Loughborough fejn il-ġitanti ammuraw u semgħu d-daqq hleġju tal-qniepen il-godda tal-Katidral. F'din l-okkażjoni sar kollegament dirett ma' Radju Katidral mill-fabbrika ta' John Taylor fejn is-semmiegħa kollha ta' Radju Katidral kellhom l-oportunità li jisingħu huma wkoll il-qniepen il-godda tal-Katidral idodqu barra l-Kbira.
- 12 Kmieni fil-ghodu l-grupp ta' ġitanti flimkien ma' Mons Arcipriet waslu Għawdex kumentu mill-mawra tagħhom fl-Inghilterra u aktar minn hekk fern sodisfatti mir-riżultati tal-qniepen il-godda.
Matul il-ġurnata tkompla x-xogħol fuq l-inzul tal-qniepen il-qodma mill-kampnar. Illum tnizzlu t-tielet u r-raba' qanpiena kif ukoll tnizzlet il-qanpiena l-Kbira.

Joe grech

St. Andrew's Str.,
Victoria,
Gozo.
Tel: 554056

Photographer

*Photos & Video for Weddings, Engagements,
Baptisms or any Special Photographic occasion.*

Passport Photos

Colour or Black & White.

Developing & Printing Service.

Cameras - Flashlights - Films

Watches, Batteries & Video Games

Large Selection of Top Quality Frames & Albums

Frames made to order.

OFFICE EQUIPMENT

**FOR ALL OFFICE SUPPLIES
& STATIONERY**

Photo Copy Service & Binding

Calculators, Typewriters,

Cash Registers, Fax Machines

12, St. Francis Sqr., Victoria - Gozo

Tel: 554052 Fax: 563745

KRONAKA TAL-PARROĊĊA

1 ta' Lulju 2002 - 30 ta' Ġunju 2003

Maghmudijiet

DATA	ISEM TAT-TARBIJA	ISEM IL-ĠENITURI
09-08-02	Tamara Grech	Mark u Salvina née Portelli
09-08-02	Joseph Grech	Godwin u Ruth née Debono
23-08-02	Alexander John Cordina	Steve Mario u Karin née Bicker
28-09-02	Sintayehu Curmi	Salvino u Victoria née Meilaq
28-09-02	Luana Marie Curmi	Salvino u Victoria née Meilaq
28-09-02	Gabriel Attard	Joseph u Frances née Calleja
27-10-02	Emerson Zammit	Mario u Mary Grace née Zammit
09-11-02	Caroline Sylvie Vella	Joseph u Georgienne née Xuereb
22-12-02	Sione Grima	Patrick u Godwine née Gatt
28-12-02	Tony Axiaq	David u Georgina née Camilleri
02-01-03	Matthew Debrincat	Andrew u Clotilda née Cardona
01-02-03	Gabriel Cardona	Godwin u Rina née Gatt
08-02-03	Tania Grech	John u Carmen née Tabone
09-02-03	Isac Cutajar	Francis J u Rachele née Galea
23-02-03	Matthew Grech	Oliver u Angelita née Sciberras
16-03-03	Johann Curmi	Michael u Caroline née Portelli
22-03-03	Emma Tess Mompalao	Paul u Joyce née Axiaq
28-03-03	Joanne Saliba	Baskal u Frances née Dimech
17-05-03	Hannah Theuma	Joseph u Lara née Azzopardi
18-05-03	Nina Marie Scerri	Noel A u Pauline née Azzopardi

Bar, Restaurant
& Pizzeria

Huang Gong Chinese
Restaurant

on 3rd Floor
Take Away Available

Roof Garden Restaurant

Serving Local Cuisine on All Floors

Open from June till September from 12 noon onwards
a la carte - Minestrone - Kuskusu - Tonic Squash - Fennel
Spiced Beef - Zucchini - Fennel - Hot Fish - Fennel Shuffel
Garlic Mimi - Breggini - Halibut - Creamed Mimi

4 Marina Street, Xlendi Bay, Gozo. Tel: 551518 Fax: 559512

Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo
Tel: 551234, Fax: 552737

Your new property in Gozo will give you more satisfaction
when you know you have the finest available:

Light fittings from SILHOUETTE - The Light Shop
Domestic Appliances from FORESTALS - always better.
Free estimates, deliveries and connection of appliances

Date

Isem

13-07-02	Fabian Attard (San Jor;) u Francene Farrugia (Katidral)
27-07-02	Sherin-Carmel Schembri (Nadur) u Simone Grech (Katidral)
03-08-02	Joseph Theuma (Katidral) u Lara Marie Azzopardi (Katidral)
17-08-02	Mario Cassar (Katidral) u Natasha Georgette Sacco (Katidral)
18-08-02	Joseph Refalo (San Jor;) u Leontine Grech (Katidral)
01-09-02	Johnny Attard (Xewkija) u Micheline Sultana (Xaggra)
23-11-02	Emanuel Grech (Ker/em) u Romina Sultana (Ker/em)
06-06-03	Joseph Borg (M'Forn) u Elen Debono (Katidral)
07-06-03	Jurgen Azzopardi (Fgura, Malta) u Miriam Azzopardi (Katidral)
21-06-03	Charles Steve Muscat (Nadur) u Elisabeth Louise Grech (Katidral)

Mwiet

Date

Isem

04-07-02	Lorenza Said ta' 89 sena
05-07-02	Lina Lupi ta' 51 sena
07-07-02	Maria Antonia Gatt ta' 93 sena
13-07-02	Theresina Borg ta' 92 sena
31-07-02	Adelina Vella ta' 75 sena
06-09-02	Gorga Agius ta' 82 sena
09-09-02	Francesca Cauchi Attard ta' 93 sena
12-11-02	Francesco Zammit ta' 82 sena
17-11-02	Gorg Fenech ta' 84 sena
03-01-03	Luigi Farrugia ta' 66 sena
08-01-03	Saverina Micallef ta' 78 sena
13-01-03	Anton Calleja ta' 80 sena
25-01-03	Carmela Bajada ta' 83 sena
07-02-03	Joseph Schembri ta' 75 sena
15-02-03	Carmelo Portelli ta' 81 sena
17-02-03	Antonia Mercieca ta' 93 sena
18-02-03	Anthony Sammut ta' 70 sena
08-03-03	M'Dolores Zammit ta' 82 sena
15-03-03	Vincenza Micallef ta' 79 sena
18-03-03	Helen Calleja ta' 59 sena
18-05-03	Marija Tabone ta' 93 sena
28-05-03	Carmelo Zammit ta' 50 sena
07-06-03	Antoinette Xerri ta' 87 sena
15-06-03	Carmelo Ricupero ta' 61 sena
29-06-03	Michellina Zammit ta' 75 sena

YARIS

PARDI ENTERPRISES LTD.

Fortunato Mizzi Str., Victoria.

Tel: 21 556678, 21 551772

Such a

complete

much

car yet so

choice

L-Ewwel Tqarbina

29-05-03

Apap Denise, Attard Christopher, Bajada Jake, Bonnici Joelyne, Borg Adrian, Calleja Maria, Caruana Matthew, Debono Stephan, Fayek Steve, Gatt Josephine, Gerardi Dario, Grech Andrew, Grima Nicholas, Haber Justin, Masini Joseph, Portelli Gabrielle, Said Chantelle Marie, Spiteri Damian, Spiteri Joel Mario, Tabone Marcella, Vassallo David, Vella Joseph, Xerri Moira, Zammit George Marlon, Zammit Maria, Zuber Michelle.

06-08-03

Bonnici Mario, Camilleri Joseph Jude, Cook James, Galea Leann, Grech Maria, Mercieca Emma, Refalo Andrew, Ricupero Francesca Vittoria, Tabone Antonia.

Grizma ta' l-Isqof

27-05-03

Abela Jean Paul, Abela Nicholas, Attard Marlon, Bajada Savio, Bugeja Elise, Camilleri Lara Marie, Caruana Sean Paul, Cini George, Cini Katia, Cini Michael, Cordina Christian, Degiorgio James, Dimech Laurant, Farrugia Angele, Farrugia Melanie, Galea Claire, Galea Karin, Gerardi Flavio, Mercieca Clint, Mizzi Francesca Maria, Portelli Mark, Sciberras Kyle, Scicluna Karl, Tabone Deborah Marie, Vella Neil Samuel, Xerri Karl, Xuereb Mario Francis, Zammit Christian, Zammit George Thomas.

06-08-03

Agius Maria, Bezzina Luke, Galea Ariana, Grech Michelle, Mercieca Anton, Mercieca Marla, Mintoff Stefan Francis, Sciortino Sharon, Spiteri Glen Owen, Sultana Charmaine, Vella Gabriella, Zahra Marion.

WERREJ

Infalbru l Alla tri-d-aqq	3
Il-Qniepen antiki tal-Katidral ta' Ghawdex Robert Caesar BA (Hons) (History of Art)	4
Il-Qniepen il-Godda Kenneth Cauchi	7
Il-Wirja ta' Santa Marija suttin jena f'Villa Rundle Charles Bezzina	11
In-Nisel tal-Maltn skond il-Himjari u l-Polklore ta' Malta u ta' l-Afrika ta' fuq Victor John Galea	17
Meta t-Tuneżani habtu ghal Malta u Ghawdex fl-1429 Victor John Galea	27
Il-Madonna mtejlgha s-Sema bir-Ruf u l-Gisem Angela Xierreh	41
Il-Volontarjat Front l-Imhabba ta' l-Ahwa lejn l-Ahwa George Mercieca	47
F'Jum il-Festa ta' Santa Marija	51
Is-Sorjiet Karmelitani Sor Maria Romana Cachia	53
Mid-Djanja Parrokkjali	55
Kronika tal-Parrocija	65

Cremona Exchange Bureau

45, Savina Sq., Victoria. Tel/Fax: 21553819, 79728210

For all your Foreign Currency and Travel Requirements

- Buying and Selling Foreign Currency Travellers Cheques, Credit Cards
- Advantageous Buy-Back Guarantee on purchases of Foreign Currency over Lm250
- Order by phone and fast delivery at home/business
- All Western Union Money Transfer facilities

the first private exchange bureau in Gozo

Palazzo Margherita

*Let your wedding
reflect your personality*

*For Reservations phone
2155 5737, 2155 7898*

**GREAT DISCOUNTS ON THE LARGEST
SELECTION OF TOYS, DECORATIONS,
BICYCLES, COMPUTERS, SOFT TOYS ETC.**

TAL-LIRA ITEMS ALSO AVAILABLE

PARTY ITEMS & GIFTS CAN BE FOUND AT UNBEATABLE PRICES

LARGEST RANGE OF SCHOOL BAGS & ACCESSORIES

Mrs. G. Giardini Vella Street, Victoria, VCT 108, Gozo - Malta
(near water works department)

Tel / Fax: 21 556431 Mob: 9949 0663